

Patrick Marren • Dr. Pramila Sanjaya • Chrispin M. Mwawana

Prednášky o rozvojovej spolupráci

Prednášky o rozvojovej spolupráci

**Nadácia Pontis
Bratislava 2011**

Prednášky zorganizovala Nadácia Pontis v rámci projektu *Vzdelanie prináša zmenu!*, ktorý finančne podporila Európska únia.

Prednášky publikuje Nadácia Pontis v rámci projektu *Rozvojová pomoc sa nás týka*. Projekt bol finančne podporený z programu slovenskej oficiálnej rozvojovej spolupráce Slovak Aid.

Počet strán: 116

Autori: Patrick Marren, Pramila Sanjaya, Chrispin Mwachongo Mwawana

Editorky: Ivana Raslavská, Zuzana Kurnasová

Prvé vydanie, Bratislava, 2011

Nadácia Pontis

ISBN: 978-80-8106-033-5

Obsah

1. Nadácia Pontis	4
2. O prednášajúcich	6
3. Marren Patrick: Čína a alternatívy rozvoja	7
4. Marren Patrick: Miléniové rozvojové ciele	18
5. Sanjaya Pramila: Splnomocnenie žien cez lokálnu samosprávu Gram Swaradž (samospravovanie dediny)	31
6. Sanjaya Pramila: Zdravotná starostlivosť a vzdelávacie iniciatívy	40
7. Mwawana Chrispin Mwachongo: História a trendy formálneho vzdelávania v Keni	42

Nadácia Pontis

www.nadaciapontis.sk

Nadácia Pontis je jednou z najväčších nadácií na Slovensku. Podporuje firemnú filantropiu, presadzuje zodpovedné podnikanie a venuje sa rozvojevej spolupráci. S firmami spolupracuje pri realizácii ich filantropických aktivít a dobrovoľníctva zamestnancov. Poskytuje poradenstvo pri tvorbe filantropickej stratégie. Organizuje ocenenie za zodpovedné podnikanie a firemnú filantropiu Via Bona Slovakia. Spravuje 10 nadačných fondov, prostredníctvom ktorých firmy realizujú svoje darcovské aktivity. Nadácia Pontis je administrátorom združenia Business Leaders Forum. Presadzuje diverzitu na pracoviskách, ochranu životného prostredia v podnikaní, transparentnosť a zavádzanie štandardov v reportovaní zodpovedného podnikania. Projektmi v oblasti demokratizácie a rozvojevej spolupráce podporuje občiansku spoločnosť v Bielorusku a v minulosti aj na Kube. Skúsenosti Slovenska nadobudnuté v procese transformácie spoločnosti využíva na Balkáne. Presadzuje zahraničnú politiku Slovenska a Európskej únie, založenú na hodnotách demokracie, rešpektovaní ľudských práv a solidarite. Od novembra 2009 realizuje program individuálneho darcovstva www.DobraKrajina.sk. V marci 2010 nadácia spustila on-line grantovanie prostredníctvom www.Darca.sk a v septembri 2010 program firemného dobrovoľníctva prostredníctvom www.HlavyPomahaju.sk.

Ako môžete pomôcť s Nadáciou Pontis

- **Darujte 2 % z daní pre Nadáciu Pontis.** Darovanie 2 % z daní Vás nič nestojí. Nadácia Pontis má transparentné financovanie a preto máte istotu, že budú použité na správny účel.
- **Založte si svoj vlastný profil na www.DobraKrajina.sk a staňte sa individuálnym darcom.** Darcovstvo v programe Dobrá krajina je jednoduché a transparentné. Ako darca ste v priamom kontakte s organizáciou, ktorú podporíte a môžete sledovať ako boli použité finančné prostriedky, ktorými ste pomohli.
- Váš **finančný dar pre Nadáciu Pontis** použijeme na aktivity prinášajúce pozitívne zmeny pre spoločnosť.
- V rámci **nefinančnej podpory** privítame dary hnuiteľného alebo nehnuteľného majetku, bezplatné poskytnutie služieb, darcovstvo času a skúseností.
- **Študenti môžu absolvovať povinnú prax** v Nadácií Pontis.

„Za všetkým, čo robíme, je konkrétna pomoc konkrétnym ľuďom. Naše aktivity realizujeme vďaka práci šikovných a nadšených ľudí v našom tíme. Sme vďační všetkým, ktorí s nami spolupracujú, podporujú nás či nám držia palce...“

Lenka Surotchak, riaditeľka Nadácie Pontis

Nadácia Pontis
Zelinárska 2
821 08 Bratislava

tel.: (421 2) 5710 8111
fax: (421 2) 5710 8125
pontis@nadaciapontis.sk

O prednášajúcich

Patrick Marren

Pracuje ako výkonný riaditeľ a prednášajúci na Kimmage Development Studies Centre v Dubline, v Írsku.

Oblasti záujmu a odborná špecializácia: Klimatické zmeny a komplexné systémy, spravovanie a efektivita rozvojovej spolupráce, analýza vidieckeho života, mikropôžičky, dlh a obchod.

Dr. Pramila Sanjaya

Pracuje ako čestná konzultantka a prednášajúca pre organizáciu SIDART (Society for Integrated Developmental Activities Research&Training) v Džajpure a zároveň pôsobí ako konzultantka pre Unicef a CARE v Dilli v Indii.

Oblasti záujmu a odborná špecializácia: Rodová rovnosť, posilnenie postavenia žien, zdravotnícka starostlivosť, vidiecky rozvoj.

Chrispin M. Mwawana

Pracuje ako výkonný riaditeľ a učiteľ na strednej škole Moi High School-Kasigau v Keni.

Oblasti záujmu a odborná špecializácia: formálne vzdelávanie v Keni, matematika a geografia.

Čína a alternatívy rozvoja

Patrick Marren

Kimmage Development Studies Centre, Dublin, Írsko

Začnime najprv tým, že sa pozrieme, aké máme dojmy z Číny, ako si ju predstavujeme, čo si o nej myslíme. Pri slove Čína - dnešná Čína - čo vám napadne?

Viete, že sme vždy mali z Číny strach. Predpokladám, že je to dedičstvo minulosti, keď pred 200 či 250 rokmi dve najväčšie ekonomiky na svete boli India a Čína. Dnes je Čína druhou najväčšou ekonomikou na svete, takže sa to historicky potvrdzuje. Zdá sa, že sa tam nejako stráca súvislosť, podľa mňa, čo sa týka obyvateľov Západu a strachu z takýchto predstáv o Ázii. Je to teda veľmi zaujímavá oblasť kvôli emóciám, aké vyvoláva.

Vráťme sa na chvíľu do minulosti - do 15. storočia. Pozrime sa na bližšie na admirála Čenga Che. Už ste o ňom niekto počuli? Nie? To ma neprekvapuje. Počuli ste niekedy o Krištofovi Kolumbovi? Áno? Ako to, že o Krištofovi Kolumbovi viete, ale neviete o admirálovi Čengovi Che? Pozrime sa teda na porovnanie rozvoja, myslím, že by mohlo byť zaujímavé pozrieť sa na skúsenosti Indie a Číny. Máme teda tieto dve krajiny, dve najľudnatejšie krajiny vo svete, jednu s 1,3 miliardy ľudí a druhú s populáciou len čosi vyše 1 miliardy obyvateľov. Obe sa stali nezávislé približne v rovnakom čase, jedna v roku 1947 a druhá v roku 1949 a vznik oboch je poznačený touto súťaživosťou. Vzhľadom na ich veľkosť, pretože obe sú ázijskými krajinami, a tiež v súvislosti s ich odlišnými systémami, ktoré sa v týchto krajinách ustanovili, aby sa ukázalo, ktorá bude najúspešnejšia. Potom sa pozeráme na Čínu v kontexte Afriky, konkrétne to navrhujem nazývať podľa úžasnej knihy *Dragon's Gift (Dračí dar)*. Napísala ju Američanka, univerzitná pedagogička, a venuje sa v nej úlohe, ktorú Čína zohráva v africkom kontexte ako donor. Je to opäť oblasť, kde si Čína kvôli svojim aktivitám vyslúžila množstvo kritiky. Ale otázka znie: „Je to spravodlivá kritika alebo je založená na rečiach, ktoré sa nezhodujú s faktmi?“ Nakoniec, ak budeme mať čas - pozrieme sa na Čínu v širšom kontexte, na jej úlohu v rámci

tejto novej skupiny nazvanej G20, ktorá nadväzuje na G8, aké sú implikácie G20, prečo je Čína v tejto skupine, prečo sú USA celkom rady, že sa zúčastňujú na G20, a ako sa s tým vyrovnáva Čína.

Chcem, aby ste sa zamysleli nad tromi otázkami. Prediskutujte si vaše nápady a budem chcieť od vás spätnú väzbu:

1 Čo vám napadne, keď rozmýšľate o Číne?

- Politika jedného dieťaťa (Zavedenie tejto politiky v snahe znížiť populačný rast, veľmi kontroverzné.);
- Ťažko pracujúci;
- Masy a nízke platy (Takže je to tam zaujímavo nakombinované. Sú tam veľmi produktívni ľudia a pracujú za nízke mzdy. Vie niekto z vás, aká je priemerná hodinová mzda čínskeho robotníka? Približne 1,8 USD na hodinu. Priemerný Bangladéšan dostáva zhruba 26 centov na hodinu. Takže Čína má nízke platy, ale v rámci ázijských krajín je v poradí siedma s najnižšou mzdou. Ale je pravda, že má obrovskú pracovnú silu, približne 750 miliónov pracujúcich. Je neuveriteľné premýšľať v takýchto číslach.);
- Komunizmus;
- Čínsky trh;
- Znečistenie (Obzvlášť spojené s hospodárskym rastom v tejto krajine. Znečistená je voda aj vzduch. Počas olympijských hier v Pekingu zatvorili všetky priemyselné prevádzky v okolí, pretože kvalita ovzdušia bola veľmi nízka. Výrazné problémy majú so znečistením vody v najvýznamnejších riekach pretekajúcich územím Číny. V roku 2008 vyšla kniha pod názvom *The river runs black (Rieka tečie čierna)*, ktorá sa venovala znečisteniu ako dôsledku hospodárskeho rastu Číny, ktoré predstavuje zásadný problém.);
- Detská práca;
- Disciplína;
- Ľudské práva (držiteľ Nobelovej ceny za mier je spoluautor Charty 08. Charta 08 je listina práv, na ktorej sa zúčastnili bývalí čínski študenti. Títo intelektuáli napísali listinu práv a zverejnili ju v decembri pri príležitosti výročia prijatia Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Je to veľmi zaujima-

vý dokument o tom, ako vidia Čínu, vízia toho, čím by Čína mala byť - liberálna Čína. Čo by mala teraz Čína robiť, v situácii, keď zbohatla a prešla reorganizáciou. Je to v podstate manifest o odovzdaní moci komunistickej strany Číny samotným ľuďom. A je tu aj milá súvislosť s Československom, pretože celá iniciatíva je inšpirovaná Chartou 77.)

2 Akú úlohu podľa vás hrá Čína vo svetových otázkach

- pozitívnu alebo negatívnu?

- Podľa vás je prevažne pozitívna či negatívna? Ktosi povedal: „Dost negatívna.“ Vidíme, že je tam disciplína, ťažko pracujúci ľudia, ale na druhej strane aj všetky negatíva s tým spojené - znečistenie, detská práca, ľudské práva. Ide o názory, ktoré zastáva veľa ľudí, keď premýšľajú o Číne.
- Aká je úloha, ktorú hrá Čína v súčasnosti? Vidíte to skôr ako pozitívnu či negatívnu úlohu? Myslíte si, že jej zapojenie je skôr pozitívne alebo negatívne? Čo sa týka obchodu, môže byť konkurentom - obchodným konkurentom. No náprotivkom je - kultúra. Môžete to vidieť čoraz viac vo filmoch. Filozofia, dejiny. Pozitívom je veľmi bohatá kultúra. Negatívom režim (porušovanie ľudských práv). A opäť tu máme kombináciu viacerých vecí.
- Čína je novou hnacou silou globálnej ekonomiky. Myslíte si, že hrá pozitívnu úlohu v rámci globálnej ekonomiky alebo skôr negatívnu? Koľko z vás si myslí, že pozitívnu? Dvaja. A negatívnu? Nuž, tento názor je bežný u Európanov, Američanov, Latinoameričanov i Afričanov. Áno, Čína je významný hráč, je to veľká ekonomika, veľký trh, ale Čína má aj úžasnú, bohatú históriu. Čína je potenciálne negatívna. Je príliš lacná, príliš veľká, príliš rýchla, príliš mocná a môže podlomiť trhy, vybieliť tradičný priemysel.

3 Myslíte, že Čína sa začne viac podobať na Západ, ako sa stáva bohatšou?

- A v neposlednom rade, myslíte, že Čína sa zmení? Nie, nezmení. Prečo? Má za sebou 2000-ročnú minulosť, prečo by sa teda teraz menila? Nejaké iné názory? Čítali ste knihu M. Jacksa, ktorú napísal v rokoch 2008 - 2009? V podstate je to jeho argument. Tvrdí: „Ľudia, ktorí veria,

že sa Čína zmení, že Čína sa odrazu načisto otočí a zavedie demokraciu, rešpekt k ľudským právam – budú sklamaní. Čína to nespraví. Čína je civilizačný štát, nie národný štát.“ Nikto neverí, že Čína by sa mohla zmeniť. Takže máme Komunistickú stranu Číny a máme signatárov Charty 08. Čo stelesňujú? Mohli by stelesňovať myslenie strany, ktorá je momentálne na čele, ale stelesňujú to, čo stelesňujú bežní Číňania? O čo sa skutočne usilovali ľudia vo vidieckych a mestských oblastiach? Nestačí im mať ploché obrazovky a moderné autá, chcú viac. Chcú práva, možnosť vybrať si vlastných zástupcov a mať tak možnosť tvoriť zákony. Takže je tu jedna skupina, ktorá tvrdí: „Nuž, keď bohatnete, máte väčšie nároky v zmysle potrieb, demokracie a rešpektu k ľudským právam.“ Potom je tu iná skupina, ktorá tvrdí: „Aj tak to zlyhá, splasne.“ Ale v rámci čínskeho systému existuje príliš veľa silových prúdov, čo je ozaj desivá predstava. Opäť však treba zohľadniť skutočnosť, že tam žije 1,3 miliardy ľudí. Majú s tým už nejakú historickú skúsenosť? Majú, posledných 100 rokov. Celá séria príkladov toho, že Čína by sa mohla odrazu zastaviť na svojej ceste a rozmyslieť si, kam vlastne ide, potom sa rozpúta zápas a vznikne zmätok, následne sa stabilizuje a znova sa pohne dopredu. Takže opäť séria odpovedí na veľmi dôležitú otázku.

Čína a rozvojové alternatívy

Lodná flotila dynastie Ming

Trocha histórie: každý pozná veľmi dobre mená Vasco de Gama či Krištof Kolumbus. Admirál Čeng Che bol veľkým objaviteľom 15. storočia, moslimský námorný generál, ktorý sa z Číny vydal na množstvo expedícií, na plavidle nazývanom baochuan sa preplavil okolo celého Indického oceánu, pričom každá expedícia mala okolo 60 týchto baochuanov. Na tieto expedície sa vydávalo 28- až 30-tisíc vojakov a námorníkov. A takýchto expedícií bol celý rad. Začali sa v časoch Mingovho impéria, čo bolo 90 rokov pred tým, ako vyplával Kolumbus, ale tu u nás aj tak nevieme nič o admirálovi Čengovi Che, pretože bol Číňan. Čo je však zaujímavé a čínska vláda sa o to pravidelne opiera – štvrtá expedícia narazila na Malindi v Keni a dôvod, prečo to človeku napadne, je ten,

že tam pri nedávnych vykopávkach sponzorovaných čínskou vládou narazili na zbierku mincí a porcelánu z daného obdobia, takže teraz majú jasný dôkaz, že Čeng Che sa skutočne dostal do tejto oblasti. Predtým to bol v podstate mýtus, ale teraz je potvrdené, že sa dostal až tam. Išlo im vtedy o výhodné obchody. Mali zlato, porcelán, hodváb a hľadali bylinky, ktoré by sa dali využiť na lekárske účely, slonovinu, myrhu a priviezli domov aj žirafu.

Číňania vynikali touto obrovskou expedíciou. Vyslali vojsko v počte 28-tisíc mužov, takže ľahko mohli po pristátí ovládnuť územie a vyhlásiť ho za svoju kolóniu. To, čo spravili oni, sa líši od toho, čo nakoniec spravili Portugalci a Španieli. Vravia, že nepreliali krv, nekolonizovali a neplienili. Namiesto toho propagovali obchod, mier, priateľstvo a otvorenosť. A Čeng Che v skutočnosti propagoval v tom konkrétnom čase tieto témy. A to je ideológia, ktorá je, myslím, dodnes pretláčaná čínskou vládou, a síce že Čína je tu, je to hráč, ale netreba sa jej báť.

Úspech Číny

Takže, ako som povedal, je to najľudnatejšia krajina sveta, populačný rast sa však významne spomalil. V skutočnosti približne o 15 rokov začnú mať rýchlo starnúcu populáciu.

Čína bola minulý rok vyhlásená za najväčšieho exportéra. Teraz už väčšieho ako Nemecko a je druhou najväčšou ekonomikou na svete. Ekonomický rast je fenomenálne rýchly, absolútne neuveriteľný. Vzrástol o 10 %, čo znamená, že sa zdvojnásobil každých 7 rokov a táto miera zmeny je historicky neuveriteľná. Čína má 10 % mieru rastu. Historicky ekonomika USA zaznamenala rast o 2 %. Tento 2 % rast znamená, že ste zdvojnásobili HDP na osobu každých 35 rokov. Pri 10 % ho zdvojnásobíte každých 7 rokov. Rýchlosť zmeny je jednoducho neuveriteľná. Ale s týmto rastom Čína bola schopná vytiahnuť 300 miliónov ľudí nad hranicu chudoby v krajine (od roku 1978). No myslím, že s obrovským bohatstvom prichádza aj moc a toho sa každý obáva.

Historický pokrok – porovnanie s Indiou

Iba v zmysle malého porovnania s Indiou: ako som už povedal, Čína sa stala nezávislá v roku 1949, India v roku 1947. Obe boli bývalými koloniálnymi mocnosťami, Čína mala veľmi zlé skúsenosti pod japonskou nadvládou, India

mali odlišnú skúsenosť, asi však tiež zlú pod britskou nadvládou. Japonci sa neinfiltrovali do čínskej spoločnosti, ako sa infiltrovali Briti. Briti mali premyslenú politiku školenia miestnych obyvateľov za svojich štátnych zamestnancov a úradníkov. Takže v Indii bola významná skupina ľudí, akási malá stredná trieda indických úradníkov, ktorí boli údajne britskejší ako samotní Briti.

Ale na začiatku Čiňania boli veľmi za revolučný socialistický model a v Indii zaviedli parlamentnú demokraciu. Nehru, ktorý bol prvým významným lídrom Indie, v roku 1954 povedal: „Lišime sa politickou i ekonomickou štruktúrou, no problémy, ktorým čelíme, sú rovnaké. Budúcnosť ukáže, ktorá krajina a ktorá vládna štruktúra prinesie lepšie výsledky.“ Takže dokonca už vtedy bol medzi týmito dvomi významnými ázijskými mocnosťami istý stupeň konkurencie. Sú si podobné v štruktúre charakterizovanej predovšetkým masovou chudobou založenou na type poľnohospodárstva, vo feudálnej štruktúre, kde existujú majitelia rozsiahlych pozemkov a ľudia pracujú u árendátora. Hlboko zapustený patriarchát je veľmi špecifická známka oboch krajín. Zabíjanie novorodencov ženského pohlavia sa vo veľkom praktizovalo v prípade oboch krajín, zameriavali sa na mužov ako najdôležitejších. Zväzovanie nôh bola špecifická prax v Číne a potom tie detské sobáše. Ďalej tam pozorujeme obrovský nepomer bohatstva a príjmu, moci a obmedzenej priemyselnej základne s nízkou produktivitou.

Ale aj niekoľko kľúčových rozdielov: Čiňania sú kultúrne homogénni. Hovorili sme o 2 000 rokoch. Etnikum Han tvorí minimálne 90 % čínskej populácie (podľa štatistických údajov 90 - 94 %). K etniku Han nepatrí 140 miliónov ľudí, ale je to relatívne okrajové číslo. Jeden dominantný jazyk, prijímanie a legitímnosť štátu, spoločná socio-kultúrna orientácia i záujmy. V protiklade s Indiou, kde sú rôzne jazyky, rôzne kultúry a náboženstvá. A v rámci toho kastová a triedna štruktúra. Prieskum, ktorý dal uskutočniť Singh v roku 2000, zmapoval okolo 4 500 osobitých komunit, 13 jazykov, ktorými hovorí minimálne 10 miliónov ľudí, a ďalších 29 jazykov, ktorými hovorí minimálne jeden milión ľudí. Takže takéto sú rozdiely oproti homogenite Číny.

A tiež štruktúra moci bola dosť rozdielna. Komunistická strana Číny pri svojom nástupe stála vo veľkej miere na podpore roľníkov a robotníci ju vyniesli k moci. Na druhej strane v Indii Briti odovzdali vládu stredným a vyšším triedam lojálnym k Britom za koloniálnej éry a konkrétne na tomto stupni vývoja potom prevzala moc indická Kongresová strana.

Čo sa týka HDP na osobu, v Číne je to zhruba 65 % a v Indii 62 %. Práca: zhruba 77 % ľudí v Číne a 72 % v Indii pracuje v poľnohospodárstve. Priemyselná úroveň je okolo 16 % v Číne a 17 % v Indii.

Kto vyhral? Tieto čísla pochádzajú zo Správy o ľudskom rozvoji Rozvojového programu OSN (UNDP), ktorá vyšla 4. novembra a je to veľmi dobrý zdroj štatistických údajov. Čo sa týka indexu ľudského rozvoja, ktorý je každoročne publikovaným rebríčkom založeným na dĺžke života, gramotnosti a HDP na osobu, Čína je na 89. mieste, India na 119. Čo sa týka dĺžky života, Číňania žijú priemerne 73,5 roka a obyvatelia Indie 64,4 roka, čo je výrazne menej. Priemerná školská dochádzka je okolo 7,5 roka v Číne a iba 4,4 roka v Indii. HDP na osobu - Číňania sú asi dvakrát bohatší ako Indovia. Gramotnosť je zhruba 93 % u populácie nad 15 rokov v Číne oproti nízkym 63 % gramotných obyvateľov v Indii. Zápis do škôl druhého a tretieho stupňa vykazuje diskrepancie - 74 % oproti 57 % a 22 % oproti 13 %.

Hlad je pre Číňanov záležitosťou minulosti, kedysi tu bolo veľa hladomorov, v súčasnosti ich poľnohospodárske výnosy výrazne prevyšujú poľnohospodárske výnosy v Indii, 4 155 kg/ha pšenice oproti 2 688 kg/ha v Indii. Čiastočne je to vďaka reštrukturalizácii uskutočnenej v 50. - 60. rokoch v protiklade k nedostatočnej reštrukturalizácii v Indii. Zhruba 46 % Indov (indických detí) je dnes podvyživených, čo je neveriteľný počet na krajinu, ktorá má jadrový a kozmický priemysel.

Čínsky úspech

Zaujímavý článok *Development and Change (Rozvoj a zmena)* napísal Saith v roku 2008. Opísal veľa faktorov tejto zvýšenej rýchlosti v Číne oproti pomalému progresu v Indii. Jeho inštitucionálny rámec - používa inštitúcie v najširšom ponímaní svetovej inštitúcie, hovorí o obchodných praktikách, právnej štruktúre atď. Ale India zdedila veľmi rigidné inštitúcie, ktoré sa za celý čas nezmenili. Čína sa zameriava na zmeny v inštitúciách, zmeny pravidiel a ich pravidelné obmieňanie. Ak veci nefungujú, treba ich zmeniť. A toto je jeden z argumentov často používaných v prospech toho, že Čína bude pokračovať, neutrnie, pretože sa stále prispôsobuje a reformuje. Indický štát, na druhej strane, si stále udržiava kastový systém.

Pozemková reforma

V Indii sa stále čaká na veľkú pozemkovú reformu, ktorou sa za posledných šesťdesiat rokov nezaoberali. Stále je tu závažným problémom korupcia. Čína má tiež veľké problémy, ale v posledných rokoch preukázala schopnosť pustiť sa do niektorých z nich – napríklad pozemková reforma je veľmi zaujímavá. Kým India nikdy nepreukázala žiadnu ozajstnú snahu prerozdeliť pozemky.

Stúpenci Kongresovej strany v Indii, stredná trieda, boli obdarovaní v prvej pozemkovej reforme a po nej hovorili, že už ju viac nechcú. To znamená, že skutočná pozemková reforma sa v Indii vlastne nikdy neuskutočnila. Na druhej strane v Číne boli s touto reformou spojené strašné ľudské obete. Keď sa začal proces pozemkovej reformy, Mao tvrdil, že to bude stať 15 miliónov životov. Zomrie vraj 15 miliónov bohatých statkárov a bohatých sedliakov, aby sa mohla efektívne prerozdeliť pôda. Povedal, že to bolo v skutočnosti okolo 800 000 ľudí, ktorí zomreli počas tohto procesu. Podľa odhadov iných ľudí to mohlo byť dokonca až 1 až 1,3 milióna obetí. Boli to ľudia, ktorých zabili v dedinách či komunitách, kde žili. Takže vlastne ste sa zúčastnili na zabití statkára. Je to šokujúce, také niečo nerobili ani Sovieti. Je to ozaj neuveriteľné, akú nízku hodnotu tam má ľudský život. Od roku 1958 do roku 1962 zaznamenali veľký skok, keď sa pokúšali spraviť poľnohospodárske odvetvie pokrokovejšie a zároveň sa pokúsili o kolektivizáciu. Obrovská cena, ktorú to stálo, sa odhaduje na 25 – 30 miliónov ľudí, ktorí zahynuli v hladomore ako následku prvého roku masívneho kolektivizačného procesu. Čínska strana veľmi rýchlo nahradila tieto mohutné poľnohospodárske družstvá trojvrstvom obecným systémom a zvládli to za jeden rok, veľmi rýchlo. Toto jednoducho svedčí o tempe, akým dokážu reagovať, keď musia.

Znova poďme do poľnohospodárstva, pozrime sa späť na systém domácej produkcie z roku 1978. Poľnohospodárska produkcia stagnovala a bolo ju treba revitalizovať. Vyskúšalo sa niekoľko rôznych typov reforiem. V roku 1980 sa Da Bao Gan javil ešte pragmatickejší, ako bol predtým Mao. Potreboval rýchlo zlepšiť blahobyť okolo miliardy ľudí a jedna z ciest, ako to spraviť, bola efektívna privatizácia, čím by sa dostali k akejsi ekonomike založenej na trhu. Spravili to podobne ako v poľnohospodárstve, v rokoch 1978 a 1979 uskutočnili tri rozdielne typy možných modelov reformy a potom sa vybral jeden konkrétny model, ktorým bol systém domácej produkcie. V podstate to dovoľovalo samot-

ným jednotlivým farmárom vyrábať pre štát a potom vyrábať pre seba a predávať na trhu. V roku 1982 to praktizovalo 72 % domácností.

Čínska pomoc

Čína zbohatla a je tiež oveľa aktívnejšia v poskytovaní rozvojovej pomoci. Tradiční donori majú množstvo obáv. Jednak bilaterálni donori, ako sú EÚ, USA, UK, medzinárodné finančné inštitúcie (Svetová banka, MMF, Africká rozvojová banka), si myslia, že úloha, ktorú Čína zohráva v Afrike, nie je taká konštruktívna, ako by podľa nich mohla byť, a v niektorých súvislostiach v skutočnosti veria, že je dosť deštruktívna a spiatočnícka. Čína začína byť vraj významným donorom, ale veľmi tajnostkárskym, nie je členom Výboru pre rozvojovú pomoc (Development Assistance Committee/DAC). Pomoc, ktorú Čína poskytuje, nie je jasne zadefinovaná ako pomoc poskytovaná Výborom pre rozvojovú pomoc. Ten stanovil niekoľko veľmi jasných pravidiel týkajúcich sa toho, čo je a čo nie je pomoc, čo do nej možno zahrnúť a čo tam zahrnúť nemožno, a oddelil komerčnú a rozvojovú pomoc. O Číne to neplatí, tá takto nepostupuje. Má svoju vlastnú kombináciu, ktorá je založená na jej vlastnej histórii jednak ako prijemcu pomoci a tiež ako poskytovateľa pomoci, pretože Čína bola veľmi aktívna v poskytovaní pomoci už od 50. rokov. Čína slúžila ako potenciálny poskytovateľ podpory krajinám, ktoré sa nechceli podrobiť Západu ani Sovietskemu zväzu, takže bola niekde uprostred a ponúkala akúsi neutralitu. Čína je veľký donor v Ázii, Latinskej Amerike a Afrike. Hlavné obavy sa týkajú otázok ľudských práv, dlhu a otázok dohľadu. Rozvoj čínskej pomoci by sa mohol rozdeliť do 3 fáz. Od päťdesiatych rokov má Čína politiku nezasahovania. Odhaduje sa, že Čína naplní miléniové rozvojové ciele a zníži chudobu pod 5 % do roku 2015. Čínska pomoc má dlhú históriu. Čína realizovala množstvo rozsiahlych projektov pomoci, keďže im bol Mao priaznivo naklonený, ako napríklad TAZARA železnice (postavené pracovnou silou 50 000 Afričanov a 25 000 Číňanov v rokoch 1970 - 1975 s celkovými nákladmi 500 miliónov USD a dĺžkou železnice 1 870 km), priehrady atď. Všetky tieto projekty stoja Čínu zhruba 5 % jej HDP.

Druhá fáza čínskej pomoci bola založená na obnove starých projektov a spoločnom riadení. Po tretej fáze nasledovala privatizácia starých projektov a spoločné komerčné podniky, ako napríklad textilné fabriky v Tanzánii. Táto pomoc bola v skutočnosti založená na vzájomnom zisku na oboch stranách, zastúpe-

ných donorom (Čínou) a prijímateľom. Čína vníma pomoc ako niečo, čo prináša prospech jej samej, ako aj hostiteľským národom, a to tým, že zabezpečuje zamestnanie, export a trhové príležitosti.

Čínska pomoc by sa mohla tiež rozdeliť na nasledovné oblasti:

1. Infraštruktúra
2. Štipendiá
3. Medicínska pomoc
4. Koncesívne financovanie
5. Podľa prania

Angola je veľký čínsky infraštruktúrny projekt financovaný 1,2 miliardy USD (výstavba ciest, obnova železnice, bytová výstavba) výmenou za ropu. Ďalším projektom Číny je priehrada v Ghane na rieke Volte (600 miliónov USD), ktorú postavila čínska korporácia Sinohydro a dostala ju zaplatenú kakaom.

Hlavným princípom správania Číny je to, že Čína nepovažuje africký trh za menejcenný, ako je to u ostatných, a v porovnaní s tým tiež Afrika považuje Čínu za partnera, ktorý prejavuje rešpekt a predkladá vzájomne prospešné dohody. Africké vnímanie čínskej pomoci je teda také, že tu už nejde o nejaké donorsko-žobrácke vzťahy, ako je to v prípade Výboru pre rozvojovú pomoc. Hlavná vízia Číny je založená na myšlienke: „Na ukončenie chudoby postavte cestu.“ Čínska pomoc je konzistentná a bez podmienok. Čínsky import je hrozbou, ale čínska investičná pomoc obnovila a posilnila priemysel v hostiteľských krajinách. Čína je mocnou silou v Afrike dlhý čas. Je to strategické a plánované. No nakoniec africké vlády povedia, či tieto interakcie obohatili ich obyvateľov.

Čína a G20

Keď porovnáme USA a Čínu, prídeme k záveru, že USA sú známe ako zlý sporiteľ a veľký spotrebiteľ. Na druhej strane Čína je veľký sporiteľ a zlý spotrebiteľ (Čína má 2,5 bilióna rezerv). Najväčšou slabosťou Číny je jej zameranie na export.

G20 nahradila bývalú G8 a v súčasnosti predstavuje 2/3 celkovej populácie, 80 % obchodu, 85 % svetového HDP a je centrom globálnej kontroly.

G20 znamená pre Čínu uznanie jej pozície globálnej moci zahalenej v podobe širšieho vyrovnania starých a nových sil. G20 tiež odvracia reflektor od Číny,

pomaly dospieva do svojej úlohy, ale stále sa necíti dobre s touto novou silou.

Hlavná otázka týkajúca sa G20 je, či G20 bude nad BWI. Asi áno, pretože G20 je globálny zástupca, autoritatívnejší a legitímnejší ako predchádzajúca G skupina. G20 zahŕňa staré i nové štáty, zahŕňa väčšinu uznávaných i rodiacich sa mocností a vyrába väčšinu svetovej produkcie. V tomto kontexte majú USA obavy o multipolaritu bez multilateralizmu, pretože staré globálne inštitúcie sú neefektívne, nereprezentatívne a nie sú schopné zvládnuť výzvy nového tisícročia. Preto G20 ponúka cestu, ako sa vyrovnáť s týmito výzvami. Aby som to zhrnul, čínsko-americké vzťahy ostávajú najdôležitejšie v zmysle globálneho dosahu, ale pri zameraní skôr na ekonomické záujmy než na geostrategickú rivalitu.

Názory na Čínu

1. Padne.
2. Stane sa niečím podobným, ako sú USA a Európa.
3. Prežije ako Čína.

Miléniové rozvojové ciele

Patrick Marren

Kimmage Development Studies Centre, Dublin, Írsko

V mojom príspevku stručne zhrniem doterajší vývoj v súvislosti s Miléniovými rozvojovými cieľmi, niekoľko cieľov a problémov, ich kritiku, niektoré argumenty, ktoré ich podporujú ako globálny projekt, niektoré úspechy, neúspechy a tú nesmierne dôležitú otázku: „Kam sa budeme teraz uberať?“ Miléniový summit v septembri 2010 sa zaoberal tým, ako ďaleko sme sa dostali v období rokov 1990 až 2010 a ako sú teraz všetci pripravení premýšľať, čo budeme robiť po dosiahnutí vytyčenej hranice roku 2015.

Koľkí z vás doteraz nepočuli o Miléniových rozvojových cieľoch? Všetci ste s nimi oboznámení. Prv než vôbec začneme, myslím, že je veľmi dôležité pripomenúť si súvislosti spojené s pôvodom miléniových cieľov. Viete, táto úžasná lotéria života, miesta, kde sa narodíte, je taká dôležitá, čo sa týka príležitostí, ktoré sa vám môžu ponúkať, životných štandardov, ktorým budete čeliť, doslova na základe toho, kde ste sa narodili.

Správa o ľudskom rozvoji 2010 Rozvojového programu OSN (UNDP)

UNDP (United Nations Development Program/Rozvojový program OSN) každý rok vydáva Správu o ľudskom rozvoji. Posledná správa vyšla 4. novembra 2010 a vybral som z nej niekoľko štatistických údajov. O Nórsku, krajine s najvyšším indexom ľudského rozvoja, a Nigeri, ktorý je niekde úplne naspodku tohto rebríčka (na úplne poslednej priečke je však Zimbabwe). Keď porovnáme len rozdiel medzi tým, nakoľko je potenciálny zápis do školy priemerného Nóra na jednej strane a na druhej strane niekoho, kto sa narodil v Nigeri. Dĺžka života v Nigeri je len 52 rokov, kým v Nórsku je to 81 rokov. Gramotnosť - v roku 2010, keď hnacou silou ekonomiky spoločnosti vo svete sú technológie, mať takú úroveň funkčne gramotných ľudí v spoločnosti je veľmi alarmujúce (99 % dospelaj populácie v Nórsku verus 28,7 % v Nigeri). Priemer rokov

školskej dochádzky v Nigeri je 1,4 oproti 12,6 roka v Nórsku. Hrubý národný dôchodok (HND) na osobu je 675 USD v Nigeri oproti 58 810 USD v Nórsku. Všetky tieto príklady sú navzájom prepojené, nízka úroveň gramotnosti, nízky stupeň produktivity, nízka príjmová úroveň, nízka úroveň daní.

Porovnanie zdravotných štatistických údajov

Ak sa pozrieme trochu ďalej, na vládne zdravotné výdavky na osobu, znovu na čísla z roku 2007, v Nórsku je to 4 763 USD (oplatí sa tam byť chorý) oproti 35 USD v Nigeri. Čo to však je, takých 35 dolárov v zmysle zdravotnej starostlivosti? Veľmi málo. A to sa neskôr prejaví, keď si pozeráte štatistické údaje, napríklad materská úmrtnosť: 7 v Nórsku oproti 1 800 (zo 100 000) v Nigeri. Je to naozaj dosť desivé číslo a celé toto ponímanie tehotenstva je vlastne rozsudok smrti pre mnohé ženy v krajinách, akou je Niger. Úmrtnosť vo veku nižšom ako 5 rokov (z 1 000) je v Nórsku 4 oproti 176 v Nigeri. Počet lekárov je 39 na 10 000 v Nórsku a menej ako 1 v Nigeri.

Miléniové rozvojové ciele

Žijeme vo svete nerovnosti. Vo svete pre 50 miliónov ľudí. Týchto 50 miliónov má približne rovnaký príjem ako 2,7 miliardy ľudí. Je to dosť desivá štatistika. Miléniové rozvojové ciele vo veľkej miere vychádzajú z problematiky globálnej nerovnosti, úplnej a relatívnej deprivácie a nazývajú ich najväčším svetovým prisľubom - tento Miléniový rozvojový projekt na zníženie chudoby sa uskutočňuje veľmi rýchlym tempom ako veľmi ambiciózný, veľmi obsažný, multidimenzionálny, odzrkadľujúci zložitosti, ktorým čelí, a zameriavajúci sa na merateľnosť.

Tradične, keď sa hovorí o rozvoji, je to veľmi prepojené s čoraz väčším ekonomickým rastom - bohatší znamená, že ste rozvinutí. Krajiny sa klasifikovali podľa toho, ako rýchlo rastú ich ekonomiky, aká je vysoká úroveň ich produktivity a aká je vysoká úroveň príjmov v týchto ekonomikách. Filozofi začali prehodnocovať celý tento koncept rozvoja a uviedli, že rozvoj nie je len o príjmoch, ale aj o schopnostiach - či sa dáva ľuďom na výber, či sa im dávajú príležitosti, je to skrátka oveľa zložitejšie. Implikácie politického zriadenia boli u nich veľmi zamerané na chudobných, overenie ich schopností a príležitostí, špeciálne so zreteľom na záležitosti, ktoré sa prioritne týkali bezpečnosti stravy, základných

príjmov a prístupu k základnému vzdelaniu.

Miléniové rozvojové ciele sú v podstate založené na:

1. Ľudskom rozvoji
2. Politických implikáciách (zameranie na chudobných, zvyšovanie schopností - bezpečnosť jedla, zdravie a vzdelanie)
3. Manažmente založenom na výsledkoch (objektívne meranie pokroku v napĺňaní stanovených cieľov)
4. Politických implikáciách (SMART ciele, zámery a ukazovatele.
Konkrétne, merateľné, dosiahnuteľné, realistické a časovo obmedzené)

OSN bola naozaj dobre oboznámená s rozvojovým procesom v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch. Riešené Medzinárodným menovým fondom (MMF) a Svetovou bankou ako súčasť politického rozhodnutia v tom konkrétnom čase koncom sedemdesiatych rokov mnohé krajiny na juhu mali problémy s dlhmi a stratili popud - schopnosť rásť a ako dôvod, prečo sa to stalo, sa uvádza zlá správa. Dobrý projekt v zlej ekonomike sa stáva zlým projektom a zlá ekonomika je zlá preto, že správa a vláda sú zlé. Takže ako riešite túto záležitosť? Čo musíte spraviť, je to, že zúžite štát a toto je éra nového liberalizmu, trhovej ekonomiky a programov štrukturálnych úprav.

Štrukturálna úprava nebola taká úspešná, ako sa pôvodne dúfalo. OSN sa vrátila k rozvojovému programu v deväťdesiatych rokoch a výsledkom toho bola séria summitov OSN. V roku 1990 o deťoch, životnom prostredí (summit o Zemi v roku 1992), summit o ľudských právach v roku 1993, populácia a rozvoj v Káhire (1994), sociálny rozvoj v roku 1995. Všetky summity prišli nakoniec s cieľmi a zámermi.

Donorské komunity prehodnocovali, či sa ciele naozaj dosiahli s tými miliardami dolárov, ktoré sa poslali do Kene, Bhutánu, Ekvádoru, a bolo to veľmi neefektívne, keďže nevidno žiaden pokrok v obmedzení chudoby a hladu či v prístupe k vzdelaniu atď. Takže potrebujeme dať opäť impulz celému starnúcemu procesu, potrebujeme získať politickú podporu, aby sme zabezpečili viac peňazí, viac zdrojov a politickej vôle na hľadanie zmeny v súvislosti s rozvojom. OECD má konkrétny podvýbor - Výbor pre rozvojovú pomoc (Development Assistance Committee/DAC) a je to práve DAC, ktorý mieni rozhodnúť o politike pomoci, takže je to globálne koordinované teleso. Stretávajú sa ako fórum,

aby diskutovali o prioritách pomoci, metódach pomoci a efektívnosti. DAC je najväčším donomom. Na stretnutí DAC sa rozhodlo, že potrebujú správu, a uviedli, že ak by mohol stanoviť sériu veľmi jednoduchých cieľov, ktorým ľudia môžu rozumieť, možno by to bolo práve to, čo potrebujú, aby sa znovu rozbehol proces pomoci. Získali všetky ciele zo summitov, na ktorých sa zúčastnili všetci ich lídri, takže mali slušný počet cieľov, ktoré mohli použiť a presadzovať vo svojom programe.

Je veľmi zaujímavé, ako sa tento proces uskutočnil. Stretli sa vo výbore v Spojenom kráľovstve – zúčastnili sa tu rôzni ministri a pýtali sa, či to majú podporovať, či by mali pokračovať v tomto procese programu pomoci. Stretnutie sa nieslo vo veľmi energickom duchu. Jedným z týchto ľudí bol holandský minister financií. Keď nastupoval do auta, objavil sa tam americký predstaviteľ a povedal mu: „Myslím, že by sme mali tento proces naozaj presadzovať. Toto je posledná šanca, aby sme tie veci ozaj napravili. Podporíte ma?“ Holandský minister odvetil: „Áno, podporím.“ Opäť to teda nastolil vo výbore, čo znamenalo, že stretnutie v garáži posunulo celý proces, ktorý nakoniec viedol k Miléniovým rozvojovým cieľom. Sila jednotlivcov je jednoducho neuveriteľná, keď ide o takéto procesy.

V zmysle samotných zámerov, správa 21. storočia, ide o 50 % obmedzenie extrémnej chudoby, univerzálne základné vzdelávanie, odstránenie rodovej nerovnosti v základnom a stredoškolskom vzdelávaní, zníženie dojčenskej úmrtnosti a úmrtnosti detí mladších ako 5 rokov o 2/3, prístup k reprodukčnej zdravotnej starostlivosti a udržateľnosť životného prostredia. Tieto ciele majú byť dosiahnuté do roku 2015.

DAC to navrhol a OECD to podporila, ale hnacou silou v tomto projekte bol predovšetkým donor, bola to teda iniciatíva zhora. Samotné rozvojové krajiny neboli v DAC zastúpené, nikdy si to naozaj neosvojili v tom konkrétnom čase, v podstate sa v tom procese efektívne nezúčastňovali. Vnímali to ako čosi, čo sa im uložilo ako povinnosť. Mimovládne organizácie sa o to dosť zaujímali, organizácie občianskej spoločnosti tiež, pretože si uvedomovali odklon zamerania len na ekonomiku, rast a obchod v prospech bližšieho pohľadu na niektoré sociálne záležitosti týkajúce sa vzdelávania, zdravotnej starostlivosti, rodovej problematiky a životného prostredia. Celkom ich to potešilo. Ale boli nespokojní s tým, že otázky ako spravodlivý obchod, voda či smrť boli vylúčené, a práve

tieto považovali za podstatné. Našli však podporu u Claire Shortovej, ktorá bola britskou ministerkou pre zahraničnú pomoc a pomáhala hlavne tým, že navštevovala jednak rozvojové i rozvinuté krajiny, ako aj organizácie občianskej spoločnosti. Usilovala sa získať podporu pre tieto ciele a bola v tom dosť úspešná. Boli to v skutočnosti štyri ministerky pre pomoc v tom konkrétnom čase.

Takže OECD mala tento plán. No a potom Kofi Annan, generálny sekretár OSN, potreboval nejaké opodstatnenie pre legitímnosť OSN pre nové tisícročie. Vypracovali teda vlastnú správu nazvanú *We the Peoples (My národy)* a vypracovali aj sériu zámerov, ktoré boli veľmi podobné Miléniovým rozvojovým cieľom. Ale pretože to bola OSN, tak odstránili alebo veľmi zmiernili zameranie na rodovú problematiku a reprodukčnú zdravotnú starostlivosť. Takto chceli zapôsobiť na širšie obecnstvo OSN, predovšetkým na Vatikán a moslimské spoločenstvá, ktoré chceli významne obmedziť prístup ku kondómom a podobným veciam. Bol zameraný na HIV a Afriku.

Nakoniec teda máme Miléniovú deklaráciu, ktorá je kombináciou Miléniových rozvojových cieľov a *We the People* s ôsmimi cieľmi, 21 zámermi a 60 ukazovateľmi. Ciele sú nasledovné:

1. Odstrániť extrémnu chudobu a hlad (zámer: 50 % do roku 2015)
2. Dosiahnuť, aby všetci získali základné vzdelanie (zámer: 100 % do roku 2015)
3. Presadzovať rovnosť pohlaví a podporiť ženy
4. Znížiť úmrtnosť detí (zámer: 2/3 do roku 2015)
5. Zlepšiť starostlivosť o ženu v tehotenstve a počas pôrodu (zámer: 3/4 do roku 2015)
6. Bojovať proti HIV/AIDS, malárii a ďalším chorobám
7. Zabezpečiť udržateľnosť životného prostredia (lesy, energia, CO₂, lepšia voda, hygiena a vlastníctvo)
8. Vytvárať globálne partnerstvá pre rozvoj (obchod, dlhy, ODA)

Miléniový projekt

Zameriaval sa na oblasti obchodu, pomoci a správy. Aby sa ciele stali naozaj príznačné, Kofi Annan vyzval Jeffreyho Sachsa, nezávislého poradcu, ktorý otestoval, aký konkrétny čas si bude naplnenie týchto cieľov skutočne vyžadovať a aké dodatočné výdavky budú musieť vládni donori znášať, aby sa tieto ciele

naplnili. V hlavnej správe *Investing in Development: A Practical Plan to Achieve the Millennium Development Goals* (*Investovanie do rozvoja: Praktický plán na dosiahnutie Miléniových rozvojových cieľov*) prišiel so zámerom, že by sa malo minúť okolo 110 USD na osobu, dokopy okolo 160 miliárd USD alebo 5 % HND. Určil potom, na čo by sa mali vlády zamerať, v zmysle koľko prostriedkov musia získať, aby sa dosiahli tieto ciele.

Výzvy Miléniových rozvojových cieľov a ich kritika

- Hnacia sila je donor: Rozvojové krajiny (krajiny, ktoré by toto mali uplatniť a vlastne sa na tomto procese nezúčastnili) participovali veľmi malou mierou, málo sa s nimi konzultovalo.
- Vlastníctvo: Neexistuje skutočné vlastníctvo. Všetci vieme, že ak má byť projekt udržateľný, musia ho vlastniť miestni, musia mať voči nemu záväzok.
- Univerzálne pre všetkých, nešpecifikované pre konkrétne miesta: Máme tieto globálne ciele, ktoré sa budú aplikovať v rôznych krajinách; jedna je rozorvaná vojnou, bohatá na zdroje, s fragmentovanými etnicitami, relatívne rozvinutou infraštruktúrou, vidieckymi oblasťami, históriou industrializácie, istým stupňom legitímnosti štátu (Nepál, Bhután, Argentína, Keňa, Brazília). Jednotlivé krajiny sú veľmi rozdielne, ale vo všetkých aplikujeme jediný globálny súbor cieľov. Tieto globálne ciele sa stávajú národnými cieľmi, začínajú byť lokalizované, čo je podstatné, pretože každá krajina môže mať iné priority. Pre africké krajiny to bolo mimoriadne dôležité, pretože boli veľmi pozadu v takých veciach, ako je vzdelávanie, zdravotná starostlivosť, rodové záležitosti, úmrtnosť, takže pre ne bolo oveľa ťažšie dosiahnuť tieto ciele ako pre také krajiny, akými sú napríklad Argentína či Brazília. Museli spraviť oveľa podstatnejšie absolútne zmeny ako bohatšie krajiny s priemerným príjmom. Niektorí tvrdia, že boli naschvál tak stanovené, aby to vyzeralo, že Afrika zlyhá.
- Meranie: Existujú vôbec základné línie?
- Časové ohraničenie (príliš krátke a ambiciózne), špecifikácia (zápis do školy a výsledky vzdelávania): rok 1990 je východiskový bod, rok 2015 je konečný bod. Veľmi krátky čas, keď hovoríme o záležitostiach, akou je všeobecné základné vzdelanie. Spojeným štátom americkým to trvalo

zhruba 100 rokov, aby dostali všetky školopovinné deti do školy. Ak chceme od krajiny, akou je napríklad Malawi, aby urobila to isté s 1/10 prostriedkov v časovom intervale 25 rokov, nechceme priveľa? Nielen čo sa týka fungovania, ale aj rozsahu. Je rozvoj len o základnom vzdelaní, len o zápise do školy? A čo záležitosti, ako sú ľudské práva, správa a všetko to, čo považujeme za podstatné u rozvítých krajín? Tieto záležitosti sú vyňaté.

- Minimalistické a technické zabezpečenie: Nereaguje na problémy moci a nerovnosti, ktoré sú podstatou chudoby (globálne a lokálne problémy správy).

Celková Oficiálna rozvojová pomoc (Official Development Assistance/ODA) zabezpečovaná krajinami Výboru pre rozvojovú pomoc v roku 2009 dosiahla zhruba 120 miliárd USD. USA zabezpečujú pomoc vo svete v najväčšom rozsahu, a to zhruba 29 miliárd USD. Pokiaľ nie je za cieľmi USA, ciele sa nedosiahnu. Ak by USA zmenili svoju politiku, napríklad v oblasti reprodukčných služieb alebo lekárskej podpory, malo by to vážne dosahy na dosiahnutie cieľov.

Cieľom OSN je, že 0,7 % HND krajiny sa bude zabezpečovať ako Oficiálna rozvojová pomoc, čo bol zámer určený ešte v šesťdesiatych rokoch, že krajiny budú inšpirované, aby dosiahli akýsi globálny prerozdeľovací cieľ. Skutočný priemer krajiny je okolo 0,48 % HND, čo je celkom dobré. Je to významné zlepšenie od polovice deväťdesiatych rokov. Niektoré krajiny sú veľmi dobré v dosahovaní cieľov a tie by mohli byť najväčšími darcami. Dosiahli cieľ OSN už dávno: Holandsko, Dánsko, Luxembursko, Nórsko, USA. Potom máte krajiny, ktoré dúfali, že tento cieľ dosiahnu, ako Írsko, Belgicko a Fínsko. Čo je zaujímavé, najväčší poskytovateľ pomoci, USA, vlastne dáva len 0,2 % HND. Ďalší zaujímavý fakt je to, že keď sa opýtate ľudí: „Koľko si myslíte, že dáva vláda v Amerike?“, veľa ľudí by odvetilo 20 - 25 % rozpočtu. V prípade Slovenskej republiky vidíme naozaj výrazný rast z 28,2 milióna USD v roku 2004 na takmer 92 miliónov USD v roku 2008. Krajiny, ktoré nie sú súčasťou DAC, majú tiež dôležité programy pomoci, napríklad Saudská Arábia s 5 564,1 milióna USD je veľkým hráčom medzi arabskými krajinami. Kórea je dôležitý hráč (tesne pod miliardou). Turecko je tiež veľký hráč (780,4 USD). Potom máte

krajiny, ktoré nepodporujú DAC, ako sú India a Čína. Sú to teraz významní hráči. Čína zabezpečuje pravdepodobne zhruba 2,5 miliardy USD ročne a je veľmi aktívna v Ázii. Hlavne v Afrike je veľmi dobre rozvinutý čínsky program pomoci.

Úspech Miléniových rozvojových cieľov

Nepochybne boli veľmi úspešné v zmysle lobingu a advokácie. V roku 2005 sa v Monterey konalo niekoľko konferencií o financovaní, ktoré boli efektívne spojené, aby napomohli financovanie na podporu Miléniových rozvojových cieľov. Boli veľmi účinné v Spojenom kráľovstve, Írsku a USA, čo sa týka zapojenia občianskej spoločnosti. Ľudia si môžu vytvoriť vzťah k Miléniovým rozvojovým cieľom. Je to hlad, chudoba, rodové záležitosti, životné prostredie; toto sú veľmi jednoduché ciele a ich krása je v tom, že sú zrozumiteľné. Časový rámec, ktorý niektorí vidia ako problém, pretože je taký krátky, je tiež dobrý pre širokú verejnosť a v konečnom dôsledku je to práve široká verejnosť, ktorá musí podporiť programy pomoci. Musíte sa po celý čas prihovárať rôznemu občenstvu, ale veľmi dôležité je získať podporu verejnosti.

V septembri 2010 sa konal summit, na ktorom UNDP vydáva správu o prograse, ktorý sa dosiahol za každý rok, a hovorí, že niektoré ciele budú dosiahnuté v rôznych regiónoch rôzne. Dosiahnu niektoré krajiny ciele? Áno, Čína dosiahne veľa cieľov, ktoré nedosiahne India, ale výkon a pokrok v Číne je veľmi dôležitý v globálnom dosahovaní týchto cieľov. Na národnej úrovni máme niekoľko veľmi zaujímavých príkladov úspechov a pokroku, ale aj niekoľko zaujímavých príkladov oneskorenia, takže je to akási zmes a čo sa týka jednotlivých cieľov, v dosť širokej miere sa rôznia.

Čo sa týka financovania donormi, konkrétne DAC, oveľa jasnejšie sa ukazuje, že sa zameriavali na sociálne výdavky. Číňania sa chopili oblasti infraštruktúralného rozvoja, čo bolo predtým zameranie DAC a čo medzi nimi spôsobilo konflikt. Oblasť, ktorá je dosť zaujímavá, pretože sa jej nevenuje taká pozornosť, ako by sa očakávalo, že sa bude venovať, je problematika zdravotnej starostlivosti počas tehotenstva a problematika reprodukčných služieb. V tejto oblasti nevidíme rovnaký vzostup, ako vidíme napríklad v oblasti vzdelávania. Čoraz viac sa dostáva do pozornosti poľnohospodárstvo, tiež kvôli hladu a chudobe vo svete.

Niektoré krajiny, ktoré sú prijímatelia, teraz dosahujú úroveň, že si osvojujú

ciele a plán a vyčleňujú na plán prostriedky. Môžeme vidieť čiastočný dôkaz vlastníctva a lokalizácie. Napríklad vízia Tanzánie do roku 2025 je založená na dosiahnutí Miléniových rozvojových cieľov. To je národný rozvojový plán v Tanzánii. Kambodža, Tadžikistan, Arménsko – každá z nich v skutočnosti prijala ciele a dodatočné ciele, kritériá – lokalizáciu Miléniových rozvojových cieľov, čo je veľmi pozitívny vývoj. India použila celý tento koncept ukazovateľov a výsledkov založených na type plánovania Miléniových rozvojových cieľov vo svojom jedenástom národnom pláne. Má to na krajiny obrovský dosah.

Správa o pokroku vzhľadom na Miléniové rozvojové ciele

Niektoré krajiny robia obrovský pokrok, ale nedosahujú tieto ciele. Ak sa pozriete na krajiny, ktoré urobili výrazný pokrok, napríklad Niger, ktorý znížil dočeskú úmrtnosť z viac ako 300 na 176 (v časovom rámci 15 rokov), no aj tak cieľ nedosiahnu. Ale v absolútnom zmysle je to obrovský úspech. Thajsko na druhej strane znížilo úmrtnosť detí mladších ako 5 rokov zo 77 na 34. Dosiahnu cieľ, ale celková zmena nie je taká úžasná. Ak sa pozrieme na Niger len v relatívnom zmysle, nebude v rebríčku a Thajsko bude na prvom mieste. Benin, Mali, Etiópia, Gambia, Malawi, Vietnam, Uganda, Nepál, Kambodža, India, Bangladéš, Honduras, Mauretánia, Ghana, Čína, Burkina Faso, Rwanda, Nikaragua, Guatemala, Togo – všetky dosiahli vzhľadom na Miléniové rozvojové ciele absolútny pokrok. Ekvádor, Čína, Thajsko, Brazília, Egypt, Vietnam, Honduras, Belize, Nikaragua, Arménsko, Kazachstan, Srí Lanka, Kuba, Mexiko, Salvador, Benin, Čile, Malawi, Gambia, Guatemala – všetky sú na rýchlej ceste k dosiahnutiu Miléniových rozvojových cieľov.

Čo sa týka znižovania chudoby, 2/3 krajín s nízkym príjmom a 3/4 krajín subsaharskej Afriky zaznamenávajú posun k úspechu v znižovaní chudoby. Niektoré krajiny dosahujú naozaj výrazné zlepšenia, iné veľmi malé. V subsaharskej Afrike sa riešia záležitosti, ako je hlad, a splnenie cieľov bolo trochu rozčarovaním, napríklad zníženie o 2 – 3 %. Pre rast populácie ľudia v Afrike v skutočnosti ešte viac trpia hladom ako predtým. Potom zasa zaznamenávame aj veľký úspech, ako napríklad v Číne, kde bude do roku 2015 asi menej ako 5 % populácie pod úrovňou chudoby. India znížila svoju percentuálnu úroveň chudoby zo zhruba 50 % na 20 %, opäť je to obrovský úspech v mohutnej krajine s viac ako miliardou ľudí.

Pokrok týkajúci sa Miléniových rozvojových cieľov možno vidieť v krajinách, ako sú: Etiópia s 2/3 znížením úrovne chudoby, Ghana so znížením miery hladu o 75 %, India znížila úmrtnosť detí zo 117 na 72 a podporuje rodovú rovnosť vo vzdelávaní. Úpadok v napĺňaní Miléniových rozvojových cieľov: úroveň chudoby v Nigeri sa zvýšila zo 49 % na 70 %; je to veľmi krehký stav, ak máte takýto problém, je ťažké reagovať na ciele, ak tam navyše nemáte ani stabilitu, ani zdroje. Demokratická republika Kongo je ďalší klasický príklad, nielenže sa zdvojnásobila miera hladu, ale v konflikte zahynulo aj 2,5 milióna ľudí. Podiel podvyživených ľudí v subsaharskej Afrike sa znížil z 31 % len na 28 %. Etiópia sa ukazuje ako víťaz v celkovom kontexte. Ghana je ďalším úspechom. Ale potom máme rovnako krajiny, ktoré sú veľkým sklamaním.

Vietnam je nepochybne hviezda. To, čo za ten čas dosiahli, je úplne úžasné. Potom však otázka znie, či potrebujete mať demokratickú vládu, aby ste vniesli do rozvoja veľké zmeny. Vietnam dosiahol obrovský pokrok vo vykoreňovaní extrémnej chudoby a hladu, dosiahol priemernú mieru rastu 7,4 % za rok (v rokoch 1990 - 2008). V intervale rokov 1993 až 2006 u nich klesla úroveň chudoby zo 63 % na 21 %. Toto radí Vietnam na tretie miesto spomedzi všetkých krajín s nízkymi príjmami a prvé vo východnej Ázii, čo sa týka znižovania chudoby. Podiel detí s podváhou klesal každoročne v období rokov 1994 - 2006 o dve percentá, zo 45 % na 20 %, čím sa Vietnam umiestnil ako druhý spomedzi všetkých krajín s nízkymi príjmami a prvý vo východnej Ázii. Ekonomický úspech predstavuje výzvy narastajúcej nerovnosti (mestské verzus vidiecke, chudoba verzus stredné príjmy, etnické menšiny verzus väčšinová populácia) a tlačí na prirodzené prostredie. Úmrtnosť detí mladších ako 5 rokov klesla z 56 na 15 (na 1 000 ľudí). Vietnam má veľmi dobrý plán na podporu chudoby. Vyčleňujú peniaze pre komunity s nízkymi príjmami, etnické komunity, okrajové komunity na zabezpečovanie fyzickej infraštruktúry, prístupu k zdravotnej starostlivosti, vzdelávaniu, príležitostiam zamestnať sa a sieťam sociálneho zabezpečenia.

Úmrtnosť vo veku nižšom ako 5 rokov klesla o 30 % od roku 1990 v 95 % krajín, v ktorých sa meralo znižovanie. Niektorí z veľkých hráčov, ktorí si počínajú veľmi dobre v zmysle absolútnej redukcie, sú Niger, Angola, Malawi, Laoská ľudovodemokratická republika, Bangladéš, Nepál, Timor, Etiópia, Maldivy, Guinea, Thajsko, Vietnam atď.

Cieľ 5: je tu veľký problém týkajúci sa nedostatku základných údajov, pretože nielen pre cieľ 5, ale aj pre všetky ciele je kvalitná štatistika dosť problematická. Vec, ktorá bude určite potrebná po roku 2015, je náprava tejto štatistiky a skutočné meranie pokroku. V subsaharskej Afrike 40 z 55 krajín nevykonalo celý tento prieskum od roku 2005. Takže hovoríme o veľmi obmedzenom zdroji dát, ktoré poskytujú národné štatistiky. Celá táto oblasť je veľkým sklamaním. Nie je ani prioritou donora, ani národnej vlády. Pár zlepšení možno vidieť v službách odborného pôrodného personálu.

Čo sa týka cieľa 6: HIV, TBC a iných chorôb, podiel ľudí, ktorí majú prístup k antiretrovirálnej liečbe (antiretroviral therapy/ART) je dosť významný. V abstraktnom zmysle je to významný pokrok. Niektoré krajiny uspeli veľmi dobre, obzvlášť krajiny so strednými príjmami, iné krajiny uspeli menej.

Pokrytie: čo sa týka prístupu k službám odborného pôrodného personálu, úroveň v Etiópii je veľmi nízka (len 6 %), Čad 14 %, Afganistan 14 %, Bangladéš 18 %, Nepál 19 %. Potom to spojte s mestským/vidieckym delením na bohatých a chudobných, takže ak ste v horných 20 % populácie, garantuje sa vám, že budete mať odborníka. Predpôrodná starostlivosť sa vo všeobecnosti zlepšila z 74 % na 84 % - veľmi dobrý príklad je Kambodža (od roku 1990 do roku 2010 zvýšili pokrytie z 34 % na 69 %). Základný problém, o ktorom hovoril Ban Ki Moon, je zlyhanie donorskej komunity a hostiteľských vlád v reagovaní na cieľ 5. Toto je vec, ktorú treba pri našom budúcom pôsobení brať naozaj vážne.

Iniciatívy spojené s Miléniovými rozvojovými cieľmi

Ako sa na základe týchto cieľov vytvárajú zaujímavé programy? Napríklad cieľ 1. Etiópia rozvinula Food for Work Programme (Program Jedlo za prácu), ktorý sa stará o zlepšenie životného prostredia a môže zamestnať 7 miliónov ľudí každý rok. Je to program sociálnej ochrany. Príjem niektorých ľudí je veľmi nízky a taký kolísavý, že potrebujú nejaký základ či sieť, a to je podporované mnohými donormi. Malawi bolo celkom úspešné v riešení svojich potravinových problémov zvýšením produkcie potravín a znížením miery hladu pomocou rozsiahlej škály vládneho farmárskeho podporného programu: prináša to prospech približne 1,6 milióna obyvateľov.

Sierra Leone, krajina s odhadovaným počtom materskej úmrtnosti 21 000, zaviedla celú sériu zdravotných programov - zdravotná starostlivosť o tehotné

a dojčiacie matky a deti. Ako príklad môžeme uviesť investíciu, ktorú vložili do nemocnice v Keneme, ktorá znamenala výrazný nárast počtu žien s prístupom k zdravotnej starostlivosti a redukcii úmrtnosti. Zaujímavá je aj Zambia: môžete vybudovať školu pre dievčatá, ale ak neoddelíte latríny, nemôžu do nej chodiť, nebudú sa môcť zúčastniť, rodičia nedovolia svojim dcéram chodiť do takej školy. Takže sa tam uskutočnil veľký program obnovy latrín, ktorý reagoval na plány cieľa 3 – zabezpečiť prístup žien do škôl a k vzdelávaniu.

Kam po roku 2015?

Otázka je: Kam ideme? Čo mienime robiť? Rok 2015 sa už rýchlo blíži. Aké možnosti sú pre nás dostupné?

1. **Viac-menej to isté:** Držme sa toho, čo máme, vieme, čo robíme, sme čoraz lepší v tom, čo robíme alebo v tom získavame podporu, vlastníctvo. Takže len posuňme časovú hranicu, rok 2015 je už príliš blízko. Uznajme pokrok a začnime sa posúvať k roku 2025. J. Sachs, poradca Ban Ki Moona, povedal, aby sme si udržali, čo máme, a len sa posunuli dopredu.
2. **Niečo trochu radikálnejšie:** Zoberme dané ciele (pretože tie pôvodné Miléniové rozvojové ciele sú príliš konzervatívne, príliš všeobecné, nie sú konkrétne vymedzené) a oznámme nové zámery, definované pre konkrétne miesto, či už časovo ohraničené, alebo neohraničené.
3. **Skombinujme Miléniové rozvojové ciele s niečím novým:** A čo zachovanie Miléniových rozvojových cieľov? Skombinovať ich s niečím novým. Pokračujme s „vnútorným jadrom“ existujúcich Miléniových rozvojových cieľov, ale pridajme k nim aj nové a pre konkrétne miesto stanovené ciele ako „vonkajšie jadro“.

Manning v roku 2010 na pôde IDS

(Inštitút rozvojových štúdií)

Manning je britský akademik, podľa ktorého sa majú udržiavať ciele a rovnako aj globálne zámery, ale tiež stanovovať národné ciele pre konkrétne miesta. Mali by sme mať na zreteli to, čo sa vykonalo minulosti. Nepenalizujeme krajiny stanovením kritérií, ktoré sa vlastne nikdy nedosiahli, a nevystavujeme sa sklamaniam, ale tiež stanovujeme kritériá, aby sme ich trochu potlačili.

Čo sa týka dodatočných cieľov, sociálnej ochrany – prečo nestanoviť cieľ, že chceme, aby sa dosiahlo zabezpečenie sociálnej ochrany pre 20 % populácie (základný Program Jedlo za prácu, príspevok vo výške základného príjmu). Otázky spravodlivosti, snaha o progresívne zdaňovanie, ľudské práva. Cieľ 8 musí byť kompletne zrevidovaný, tak ho jednoducho znovu otvoríme a rozšírime ho o skutočne vážne ciele v takých záležitostiach ako obchod, obchodné návrhy, ODA a financovanie rozvoja. Najdôležitejšie je podľa neho potreba lepších údajov, lepšieho monitoringu a hodnotenia.

Za čo by ste lobovali po 2015?

Čo by sme mali robiť podľa vás? Za čo by ste lobovali? Lobovali by ste zhruba za to isté? Chcete niečo radikálnejšie? Skombinovali by ste Miléniové rozvojové ciele s niečím novým? Alebo by ste ich jednoducho vyradili?

Splnomocnenie žien cez lokálnu samosprávu Gram Swaradž (samospravovanie dediny)

Dr. Pramila Sanjaya

**SIDART (Society for Integrated Developmental Activities
Research & Training) Džajpur, India**

Splnomocnenie žien prostredníctvom lokálnej samosprávy, začneme štruktúrou lokálnej samosprávy a vysvetlíme si celý koncept Gram Swaradž.

Celkový cieľ

Celkovým cieľom je rozvoj dediny prostredníctvom participácie ľudí na Pančajati Radž so špeciálnym zameraním na splnomocnenie žien prostredníctvom participácie v systéme Pančajati Radž.

Okrem iného nás inšpiroval aj Kautilja, známy aj ako Čánakja (350 - 283 pred n. l.), ekonóm a radca Čandraguptu (prvého panovníka Maurjovskej ríše), dal nám jeden z najstarších návodov na hospodárske spravovanie štátu. Opisujúc ekonomiku, Kautilja uvádza: „Moc prichádza z vidieka, ktorý je zdrojom všetkých aktivít.“

Ďalšou veľkou inšpiráciou je mantra Mahátmu Gándhího.

Keď pochybujete alebo keď sa príliš zaoberáte „vlastným ja“, spravte nasledovné:

- Predstavte si tvár najchudobnejšieho a najslabšieho muža/ženy, ktorého ste kedy videli, a spýtajte sa sami seba, či ten krok, o ktorom premýšľate, mu nejako pomôže.
- Získa tým niečo?
- Privedie ho to k vláde nad jeho vlastným životom a osudom?
- Inými slovami, povedie to k Swaradž u hladných a duchovne trpiacich miliónov?
- Potom sa vaše pochybnosti a vaše „vlastné ja“ rozplynú.

Odpoveďou, ktorú dostanete a ktorá vás uspokojí, je idea správy.

Mahátma Gándhí tiež povedal, že kedykoľvek, keď niečo robíte, musíte mať na zreteli najchudobnejšieho človeka. Keď som pracovala pre vládu, robila som takmer 15 rokov ako vedúca administratívna pracovníčka a celý deň som vlastne viac-menej presúvala spisy. Jedného dňa, ako som sedela na svojej kancelárskej stoličke, som si uvedomila, že aj keby som si vyčistila stôl od všetkých spisov, aký to bude mať dosah v najvzdialenejšej dedine v púšti v Rádžastháne - budú mať z toho ženy tam prospech? Ako žena v takej dedine naozaj bude mať úžitok? Nevidím to. Ale na konci tejto prednášky, po dvoch hodinách, budem vám môcť vidieť na tvárach, že aspoň koncept „pančajat“ je vám známy. Že rozumiete a viete o projekte dedinských dobrovoľníčok. Prečo vzdelaní i nevzdelaní ľudia z Džajpuru chodia do dedín? Prečo by mali existovať v Indii dediny? Kto bol Mahátma Gándhí? Čo je jeho koncept Gram Swaradž? Dostávam hneď teraz od vás spätnú väzbu, ale ak ďalej budete presúvať spisy, v podstate nebudete mať výsledky (môžete mať akokoľvek dobré zámery).

Všeobecná informácia

75 % Indie žije v dedinách. Teraz sa to trochu znižuje na posledný index 69 %. Urbanizácia je čoraz rozsiahlejšia. Ale jediný rozdiel medzi dedinou (skupinou dedín) a mestskou oblasťou je to, že jedna má mestské úrady a druhá pančajaty. V štáte Rádžasthán máme okresy, ako napríklad okres Džajpur, odkiaľ pochádzam, čo je tiež hlavné mesto nášho štátu. Takže máte krajinu, potom štát a nakoniec okres. Okres tvoria rozvojové bloky, Džajpur je okres, ktorý pozostáva zo 14 rozvojových blokov. Každý rozvojový blok, medzičlánok, pozostáva zo 4 až 5 dedín a táto skupina dedín sa nazýva pančajat. Krajina ako India, štát možno ako Rádžasthán, okres ako Džajpur, Džajpur má rozvojové bloky.

Rozvojový blok, v ktorom pracujem, sa nazýva Sanganehr. Má 24 združení (12 tvoria muži, 12 ženy). Takže žena má možnosť byť zvolená (tento zákon bol špeciálne vytvorený pre rozvoj krajiny ako India) vo všetkých 110 dedinách, kde pracujeme, a každá z nich je pančajat. Teraz už rozumiete, čo je pančajat; zopár spojených dedín.

Demografické údaje

- Ženy tvoria 48,3 % populácie (v sčítaní ľudu v roku 2001).
- Demografické nevyváženosti sa v niektorých regiónoch zhoršili.
- Celkový pomer pohlaví sa znížil na 933.
- Pomer pohlaví detí (0 - 6 rokov) klesol z 945 na 927.
- Pokles pomeru pohlaví detí v ekonomicky prosperujúcich štátoch ako Pandžáb (793), Dillí (865), Harijána (820) a Gudžarát (878).

Status žien vo vidieckej oblasti

Ženy potrebujú splnomocnenie. Teoreticky sú rovné mužom, ale v praxi sú diskriminované mnohými spôsobmi; majú menej príležitostí na svoj osobný rast, majú menšie slovo v rozhodnutiach v domácnostiach, častejšie sa s nimi zle zaobchádza ako s mužmi, majú menšie práva, čo sa týka majetku a peňazí, majú právo rozhodnúť o veku, keď sa vydajú, a vybrať si ženícha, nemajú reprodukčné práva, majú menej príležitostí na vyššie vzdelávanie, dievčatá sú zabíjané ešte v maternici alebo ich nechajú umrieť hneď po pôrode atď. Je to dosť dôvodov, aby sa pracovalo na splnomocnení žien? Je toho dosť, či nie?

Na jeden zo seminárov s vidieckymi ženami sme priviedli muža, vyššieho vládneho úradníka, aby vysvetlil ženám vládne programy, z ktorých môžu mať osoh. Jedným z takýchto programov je Ženský svojpomocný program. To znamená, že 10 žien si vytvorí skupinu a začnú šetriť a potom, keď 10 žien usporí napríklad 10 eur a niektorá si potrebuje požiť, navzájom si požičiavajú. Pôžičku dá skupina jednej zo žien a ona ju použije ako svoj hlavný príjem. Ak sa toto deje, potom celá skupina dostane väčšiu pôžičku od vlády. Ten muž im hovoril, že do svojpomocných skupín by sa malo spájať viac a viac žien.

Súčasná štruktúra systému Pančajati Radž

Trojvrstvový systém

- Gram Pančajaty na úrovni dediny
- Pančajat Samiti na blokovej úrovni (prechodnej úrovni) len v štátoch, v ktorých veľkosť populácie prekračuje 2 milióny
- Zila Parišad na okresnej úrovni

SIDART v podstate pracuje na úrovni Gram Pančajat (v dedinách). Podľa potreby sa usilujeme o koordináciu s Pančajat Samiti a Zila Parišad, ako aj so štátnou úrovňou.

Čo je Gram Pančajat:

Volá sa aj miestna samospráva dediny alebo vidiecke miestne úrady, je to konglomerát viacerých dedín (územné okresy). Stretnutia Gram Pančajat sa konajú dvakrát za mesiac, vždy piateho a dvadsiateho v mesiaci. Diskusie a rozhodnutia jedine zvolených zástupcov (t.j. Sarpanč, Panč a členov Ward) sa uskutočňujú na stretnutiach Pančajatu.

Navštívila som stovky takýchto stretnutí, aby som videla, či sú naozaj prospešné pre komunitu, či sa venujú skutočným problémom, či sa rozprávajú o takých veciach, ako je napríklad rekonštrukcia ciest, či sú dievčatá umiestňované do škôl (aby sa zlepšila úroveň ženskej gramotnosti). O všetkých týchto veciach sa na stretnutiach Gram Pančajat rozpráva.

Čo je Gram Sabha:

Gram Sabha predstavuje skupinu osôb registrovaných na volebných zoznamoch vzťahujúcich sa k dedine zahrnutej v rámci oblasti Pančajat na úrovni dediny (okres Pančajatu). Gram Sabha má stretnutia vo fixných dátumoch, v dedinách sú veľmi dobre inzerované a propagované. Rozhodnutia Gram Sabha sa realizujú prostredníctvom Pančajatu - výstavba nových ciest, otvorenie novej školy v dedine atď. Čokoľvek je prioritnou požiadavkou dediny, o tom všetkom sa rozhoduje v Gram Sabha.

Zloženie Gram Pančajatu

Pančajat znamená inštitúciu samosprávy ustanovenú podľa článku 243B pre vidiecke oblasti. Čo sa týka doplnku 73: všetky kreslá v Pančajate obsadzujú osoby vybrané priamou voľbou z územných volebných obvodov v oblasti Pančajatu a preto je každá oblasť Pančajatu rozdelená na volebné obvody tak, že pomer medzi populáciou každého volebného obvodu a počtom kresiel danému obvodu pridelených je do najvyššej možnej miery rovnaký v celej oblasti Pančajatu.

Vyhradenie kresiel v Pančajatoch

- Pre spísané kasty a kmene odporúča k ich populácii v oblasti Pančajatu 1/3 takýchto kresiel je rezervovaná pre ženské kandidátky spísaných kást a spísaných kmeňov.
- 1/3 všetkých kresiel pre ženské kandidátky vrátane ženských kandidátok spísaných kást a spísaných kmeňov.

Ako fungujú Pančajaty

- Funkcie Gram Pančajatov sú zakotvené v kapitole VII, sekcia 75 Ústavy Indie, predovšetkým sa vzťahujú na pozemky a príjmy, poľnohospodárstvo, živočíšne hospodárstvo, remeslá, sociálnu starostlivosť, vodu a hygienu, občiansku prácu, družstvá a pod.
- V súčasnosti sa právomoci piatich oddelení presúvajú na Pančajaty.

Zameranie na splnomocnenie žien

- Prečo ženy; príklad matriarchálnej spoločnosti Kerala a jediného štátu v krajine, ktorý má vyšší podiel žien ako mužov, 1 058/1 000; je na najvyššej priečke v krajine takmer vo všetkých ukazovateľoch kvality života vrátane zdravia, nižšieho pomeru kriminality a menších nepokojov medzi ľuďmi.
- Dávnejšie boli vládkyňami aj ženy, majú schopnosti vládnuť.
- Indická perspektíva všetkých božstiev tkvie v dome, kde sú ženy rešpektované.

Investovanie do splnomocnenia žien

- Investovanie do ženy v rodine vedie k celkovému rozvoju rodiny.
- Sú nezamestnané ženy v domácnosti neproduktívne? Nie. Ženy sú veľmi produktívne, lebo šetria peniaze tým, že vykonávajú niekoľko namáhavých domácich prác.
- No ani tak nemajú nijakú vládu nad hnutelným či nehnuteľným majetkom domácnosti a majú menšie slovo v rozhodovaniach v domácnosti.

SIDART v dedinách: Tri roky splnomocňovania žien

Teraz zhrnieme celú stratégiu, o ktorej sme doteraz diskutovali. Pozrieme sa na to, aká bola stratégia a ako sme začali. Nezačali sme od nuly. Najprv sme spravili prehodnotenie a prieskum a zistili sme, aké je postavenie žien, takže dnes vám môžem dať spoľahlivú informáciu, na ktorých problémoch u žien treba pracovať.

Prieskum sa robil v roku 2007 a týkal sa postavenia žien a úrovne ich informácií. Nechodíme do každého domu, ale do každého desiateho, takže podľa toho získame zhodnotenie situácie v dedine. Tak získame výsledok z takmer všetkých dedín. Výsledky prieskumu ukazujú, že ženy sú diskriminované, sú horšie informované o svojich právach, vládnych schémach a programoch. Chcú rovnaké príležitosti a sú pripravené prijať výzvy. Ženy sú pripravené a ochotné prijať výzvy, ale nedostáva sa im príležitosti.

Takže sme sa rozhodli (na základe prieskumu), že zrealizujeme špeciálny program, a našou stratégiou bolo nútiť ich, aby boli informované, robíť nejaké programy informovanosti a schémy pre ne. Skúsenosť s programom informovanosti v Bilwa a Shri Ram Ki Nangal; učenie sa - ženy potrebujú byť informované, aby zlepšili svoje postavenie, informované o politických, občianskych a ekonomických systémoch krajiny. Ženy chcú vedieť viac a pracovať v tej oblasti, ale nie je to pre nich zabezpečené. Potom sme zostavili trojdňové semináre (orientácia na postavenie žien prvý deň, druhý deň: čo môžeme robiť na zlepšenie ich situácie, tretí deň - ako spravíme praktické stretnutia) u žien, ktoré mieria do Pančajatov, a jednodňovú orientáciu v iných Pančajatoch (2008). V roku 2009 sme rozšírili tento trojdňový seminár na všetky Pančajaty bloku Sanganer. V roku 2010 sme spustili dedinský dobrovoľnícky program s prácou viac zameranou na splnomocnenie viacerých žien. V roku 2011 sa zameriame na vzorové Pančajaty.

Obsah dobrovoľníckeho programu pre dedinu

Indická vláda sa rozhodla realizovať veľký program, aby ani 1 % neostalo nezamestnané. Tento program je Garančná schéma národnej zamestnanosti na vidieku (National Rural Employment Guarantee Scheme/Act), známy pod skratkou NREGS/NREGA.

Je dôležité pracovať v komunite, aby sme si získali dôveru žien. Keď si postupne získame ich dôveru, potom si muži uvedomia, že ženy, ktoré odchá-

dzajú, aby sa učili a zúčastňovali na týchto seminároch, nie sú proti rodine ani proti spoločnosti. Všetko, čo získajú, je pre ne dôležité. Ale v tomto procese tiež splnomocňujeme ženy, aby sa postavili za svoje rozhodovanie a za svoje práva.

A) Seminár pre vidiecke dobrovoľníčky

Vidiecke dobrovoľníčky sú ženy z dedín oddané rozvoju dediny. Každá z nich vedie skupinu desiatich žien, ktorým asistujú. Kapacity vidieckych dobrovoľníčok sa rozvíjajú nasledovne - cez participáciu v komunite, vodcovské techniky, komunikačné zručnosti, vládne schémy, implementáciu programov, monitorovanie programov.

B) Posilňovací seminár (Vedomosti sú sila)

Semináre o práve na informácie sme robili praktickým spôsobom. Akúkoľvek vedomosť, ktorú nadobudnú (o Pančajatoch), sa snažíme uskutočniť v procese posilňovacieho seminára. Čokoľvek ste sa naučili, sa zlepšuje a posilňuje v procese.

- Odovzdajte vedomosť o vládnych rozvojových schémach a schémach sociálneho zabezpečenia.
- Vzdelávajte ich o ich právach a povinnostiach.
- Posilnite a prakticky sa chopte záležitostí v dedine v ženských skupinách.
- Učia sa tiež vystupovať na verejnosti a vodcovské zručnosti.

C) Seminár o NREGA

- Ženy získavajú informácie o rôznych podmienkach NREGA (Garančnej schémy národnej zamestnanosti na vidieku).
- Na seminári sa robia praktické cvičenia na pochopenie postupu žiadania o zamestnanie v rámci NREGA.
- Ženy sa oboznamujú so svojimi právami, ktoré majú ako pracujúce v rámci NREGA, záležitosťami týkajúcimi sa mzdy a pracovných zariadení, ktoré sú pre ne dostupné.

D) Seminár o práve na informácie

- Ženy sa oboznamujú so zákonom o práve na informácie, ktorý platí pre každého, bez ohľadu na vzdelanie či pohlavie.
- Praktickým spôsobom sa učia, ako písať žiadosti a ako využívať zákon o práve na informácie na zlepšenie svojho života v dedine.

E) Seminár o rozvoji a využití zdrojov

- Ženy sú motivované, aby premýšľali o zdrojoch vo svojej dedine a ako ich najlepšie využiť.
- Na týchto seminároch tri ženy mapujú dedinu prostredníctvom PLA/PRA cvičení, lepšie sa oboznamujú o dostupných zdrojoch vo svojej dedine.
- Plánovanie sa robí na to, aby sa zdroje využili podľa zdravého úsudku a na posúdenie Gram Sabha a Pančajatu.

F) Návštevy verejných inštitúcií

- Ženy vyjdú spoza závoja, zbavia sa strachu z návštevy verejných inštitúcií vrátane policajnej stanice.
- Stanú sa sebaistejšie pri kontakte s funkcionármi vo verejných inštitúciách.
- Získajú informácie o rôznych organizáciách a vedia, ako ich využiť na zlepšenie.

G) Týždenné stretnutie v dedine

Semináre venované pohľadu na výsledky spoločnej práce a zistenie problémov.

Dosah programu splnomocňovania žien, ktorý realizuje SIDART

Informácie o ich právach ako občanov Indie a ako žien a o rôznych vládných schémach a programoch viedli k celkovému zlepšeniu ženskej osobnosti a ženy sa teraz tešia lepšiemu postaveniu a rešpektu v komunite i v rodine.

Stali sa užitočné pri kontrole skorumpovaných praktík vo vidieckej administratíve, čo zničilo mýtus, že sú slabšie a menej spôsobilé ako muži.

Úloha organizácie SIDART v Pančajati Radž

- výsledky

1. Pančajaty či vidiecke miestne telesá môžu byť nazývané aj „vláda na dosah“ ľudí. Keďže v systéme Pančajati Radž sú vládcovia na dosah dedinčanov, je ľahšie dozerať na využívanie rozvojových fondov dokonca aj pre menej gramotných a horšie zabezpečených ľudí.
2. Ženy trénované na seminároch o zákone o práve na informácie, NREGA a sociálnom audite dokázali klásť otázky zástupcom v Pančajatoch a žiadať, aby skladali účty týkajúce sa akéhokoľvek typu korupcie.
3. Takmer všetky semináre sa konajú za účasti Sarpančov, čo napomáha prepojenie medzi vládcami a dedinčanmi (ženami), čo je vlastne proces splnomocňovania.
4. Ženy boli rady, že Sarpanč odpovedá na ich otázky, lebo inak by na nich len škaredo zazeral (kvôli ich otázkam).
5. Pančajaty, vláda na dosah, zabezpečili ženám fórum, kde sa mohli učiť, rozumieť a získavať obraz o politickom systéme krajiny.
6. Ženy sa zúčastnili na stretnutiach Gram Sabha a uistili sa, že záležitosti, ktoré nastolili, sa berú na vedomie na stretnutiach Pančajatu a pri neskorších krokoch, ktoré sa v tom robia. Nesmierna satisfakcia a splnomocnenie.
7. Ženy boli schopné konať, pretože Pančajaty sú na dedinskej (miestnej) úrovni („vláda na dosah“).
8. Toto by nikdy nebolo možné v centralizovanom systéme vlády u dedinčanov feudálneho štátu ako Rádžasthán, obývaného zväčša slabogramotnými a zle zabezpečenými ľuďmi, so zlými sociálnymi a ekonomickými ukazovateľmi. Keby tieto ženy požiadali, aby pôsobili na okresnej alebo štátnej úrovni, možno by tam prišli raz či dva razy, ale nedokázali by pokračovať.

Zdravotná starostlivosť a vzdelávacie iniciatívy

Dr. Pramila Sanjaya

**SIDART (Society for Integrated Developmental Activities
Research & Training) Džajpur, India**

SIDART je skratka názvu Society for Integrated Developmental Activities Research & Training (Spoločnosť pre výskum a tréning integrovaných vývojových aktivít)

Šoféri nákladných áut

Jeden z našich programov bol vytvorený v spolupráci s oddelením pre medicínu a zdravie RSCS (Rajasthan State AIDS Control Society/Rádžasthánska štátna spoločnosť na dohľad nad AIDS) a so spoločnosťou na výrobu pneumatík (Nadácia APOLLO Tyre). Naším cieľom je pomáhať zlepšovať zdravie šoférov nákladiakov.

Kto je naša cieľová skupina? Pomocný personál, upratovači, komerční sexuálni pracovníci, mechanici a podobné spriaznené profesie z akejkoľvek oblasti dopravného biznisu. Úmyslom projektu je to, aby šoféri nákladiakov ostali zdraví. Učia sa správať tak, aby boli zdraví. Minimálne raz za mesiac chodia na zdravotné konzultácie. Počas šoférovania sa unavia a ľahko môžu spôsobiť nehodu a hrozia im tiež iné choroby, ktoré môžu dostať v dôsledku svojho životného štýlu.

SIDART a Zdravotné stredisko APOLLO Tyre pracujú predovšetkým na liečení a prevencii pohlavne prenosných chorôb. Pre šoférov nákladných áut, ktorí nie sú veľmi bohatí a systém zdravotnej starostlivosti nie je pre nich veľmi cenovo dostupný, zabezpečujeme zadarmo konzultácie a poradenstvo, ako aj bezplatnú liečbu, injekcie, kvapky a podobne. Je to konkrétne pre tých, ktorí si platia mesačný registračný poplatok (15 rupii). Tým, ktorí nemôžu prísť na kliniku, ponúkame špeciálne možnosti. Dostávame sa k nim vďaka výstavbe táborov, kde robíme zdravotné prehliadky.

Starší ľudia

Veľké indické rodiny sa postupne rozpadávajú. Častejšie sú teraz menšie rodiny (manžel, manželka a možno deti). Všetky deti odchádzajú do zahraničia. Väčšinou do Austrálie, USA a Európy za prácou. Sú z nich technicky vzdelaní ľudia, lekári alebo inžinieri (všetci migrujú), profesionáli v oblasti informačných technológií odchádzajú preč. No starší rodičia ostávajú doma. V Indii s tým začína byť problém. Snažíme sa naň reagovať a tiež spĺňať pracovné potreby dievčat a žien. Robili sme pre ne tréningy, a to konkrétne na pozície pracovníčok v geriatrických centrách. Geriatrická starostlivosť je starostlivosť o ľudí v pokročilom veku. Organizovali sme pre ne tréningové programy a v rámci týchto programov sme ich učili nielen to, ako sa starať o týchto ľudí ako zdravotné sestry. Niekedy celú noc nejde elektrina a starí ľudia sedia celú noc potme, pretože nevedia, ako poruchu opraviť. Takže tí, ktorí prechádzajú našim tréningom geriatrickej starostlivosti, sa učili aj toto. Naučili sme ich aj šoférovať, takže keď títo starší ľudia sedia dlho sami doma, môžu ich zobrať na výlet. Takéto veci sme teda včlenili do geriatrickej starostlivosti spolu so zabezpečením bežného tréningu. Všetkých týchto 30 žien a dievčat sa zamestnalo. Dostali prácu v domovoch dôchodcov a v domácnostiach. Teoretický tréning trval 4 mesiace (ako pracovať s pacientmi so špecifickými problémami, ako je napríklad Parkinsonova choroba a podobne) a účastníčky absolvovali tiež praktický tréning v nemocniciach.

Kreatívne vzdelávanie

Ďalšia dôležitá vec, ktorú robíme a ako vstupujeme do komunity, je využívanie miestnych foriem umenia, napríklad bábkového divadla atď. Bábkové divadlo prostredníctvom piesní a hraného príbehu vysvetľuje ľuďom, ako musia reagovať na problémy podvýživy (čo je lokálne dostupné: jedlo, obilniny, zelenina, ktorú si môžu zaobstaráť). S týmito pouličnými predstaveniami vystupujeme v centre miest, v dedinách a ľudia môžu zúžitkovať informácie a vedomosti, ktoré im tam poskytujeme. Počas pouličných predstavení im rozdávame aj letáky, ktoré vysvetľujú predstavenie, pretože títo ľudia nie sú vždy takí gramotní, aby tomu rozumeli.

História a trendy formálneho vzdelávania v Keni

Mwawana Chrispin Mwachongo

zástupca riaditeľa Moiovej strednej školy v Kasigau, Keňa

Úvodné slovo

Keňania spolu s ostatnými Afričanmi majú svoje vlastné pôvodné vzdelávacie systémy, ktoré sa rôznili od jednej komunity k druhej. No jednako vo všetkých komunitách jediným cieľom bolo odovzdať vedomosti, zručnosti a kultúru z jednej generácie na druhú. Takýto cieľ sa zhoduje so Sifunovou definíciou vzdelávania, že vzdelávanie „je celý proces, ktorým jedna generácia prenáša svoju kultúru na nastupujúcu generáciu“.

Patria k tomu i vedomosti o liečivých rastlinách, zatiaľ čo zručnosti môžu byť napríklad kováčstvo či hrnčiarstvo. „Kultúra“ by sa tu mala brať vo svojom súčasnom význame, čo je spôsob videnia a robenia vecí.

Domáce vzdelávanie zdôrazňuje komunalizmus, ako Mbiti uvádza: „Som, pretože sme my, pretože sme, som ja.“

Formálne vzdelávanie v Keni možno študovať v rámci troch časových rámcov, a to konkrétne:

1. Predkoloniálna éra
2. Koloniálna éra
3. Éra po získaní nezávislosti

Predkoloniálna éra

Prvý dotyk Keňanov s formálnym vzdelávaním sa datuje k príchodu prvých misionárov do Kene - Johanna Ludwiga Krapfa a Johanna Rebmanna z Cirkevnej misionárskej spoločnosti.

Prvé misionárske školy boli založené v Rabai v roku 1846 na kenskom pobreží. Ďalšie takéto misionárske školy boli založené v Nairobi, strednej a západnej časti Kene vrátane: Kaimosi v roku 1902, Priateľská škola Kaimosi v roku 1903, Škola Maseno v roku 1906, Vládna indická škola, dnes Stredná

škola Jamhuri v roku 1906, Škola Princa z Walesu, dnes Nairobská škola v roku 1910, aby som uviedol pár z nich. Niektoré z týchto škôl sú dnes najväčšie a najznámejšie školy v Keni.

Ako to býva zvyčajne s ľuďmi, čo sa týka zmeny, mnohí Afričania sa vzpie-rali tomuto formálnemu vzdelávaniu a museli ich presviedčať alebo prinútiť, aby svojim deťom dovolili chodiť do školy.

Koloniálna éra

Proces kolonizácie Kene je dosť dlhý a neobvyklý, začína sa okupáciou pobrežia a 200-ročnou vládou Portugalčanov do roku 1698, keď sa vlády zmocnili ománski Arabi, ktorí sa udržali až do roku 1887, keď kenské pobrežie dostala do prenájmu od zanzibarského sultána britská spoločnosť. V roku 1907 bola Keňa už pod úplnou nadvládou Britov.

Formálne vzdelávanie v Keni bolo v čase britskej nadvlády rasovo rozvrstvené na:

- africké vzdelávanie
- ázijské vzdelávanie
- európske vzdelávanie

Tieto rasy nikdy neprekročili hranice medzi jednotlivými typmi vzdelávania, čo znamená, že každá rasa dosiahla svoje určené vzdelanie samostatne, európske vzdelávanie s najlepším a africké vzdelanie s najúbohejším vybavením. Africké vzdelávanie zabezpečovalo iba základnú gramotnosť, počty a profesijné zručnosti.

Afričania teda mohli byť zamestnaní prinajlepšom ako pisári v koloniálnych verejných službách a iných sektoroch.

Éra po získaní nezávislosti

Kolonizácia Kene Britmi bola možná pre lepšie zbrane Britov a skutočnosť, že mnohé komunity boli ponechané samy na seba ako náčelníctva a kráľovstvá. Pretože kedysi Keňania tak ako aj iní Afričania vnímali Britov ako veľmi nadradených a neporaziteľných.

Druhá svetová vojna v rokoch 1939 - 1945 bola však čosi, čo Afričanom otvorilo oči. Keňania, ktorí boli naverbovaní do vojny ako vojaci, si uvedomili, že guľky môžu prevítať a zabiť dokonca aj belochov, čomu predtým neverili.

Po vojne kenský Afričania začali agitovať za práva - právo na kvalitné vzdelanie a rovné šance v zamestnaní. Po rôznych vzburách Briti nakoniec priznali porážku a Keňa sa stala nezávislou 12. decembra 1963 a jej prvým predsedom vlády sa stal Mzee Jomo Kenyatta. Republikou sa Keňa stala 12. decembra 1964 a Mzee Jomo Kenyatta sa stal jej prvým prezidentom.

Vzdelávacia reforma v Keni

Ako Briti uvoľňovali posty vo verejných službách, nutne bolo treba zaviesť efektívny vzdelávací systém, ktorý zabezpečí požadovanú pracovnú silu v nezávislej Keni. Impozantná cesta reformy kenského vzdelávania bola poznačená rôznymi komisiami, výbormi a pracovnými spoločnosťami. Niektorými z nich sa budem zaoberať obsirnejšie.

Komisia kenského vzdelávania

Kenská vzdelávacia komisia bola založená v roku 1964 a predsedal jej profesor S. H. Ominde. Táto komisia sa usilovala zreformovať vzdelávací systém (7-4-2-3) zdedený po koloniálnej vláde tak, aby lepšie reagoval na potreby nezávislej Kene.

Výsledkom ich úsilia bola Omindova správa (1964), ktorá mala byť uplatnená Zasadacím protokolom č. 10 z roku 1965 o africkom socializme a jeho uplatnenie v plánovaní.

Popri iných premenách reformy osnov boli ovplyvnené predovšetkým v obsahu predmetov dejepis a zemepis, aby sa reflektovala národná suverenita, súdržnosť a dedičstvo.

Národný výbor pre vzdelávacie ciele a politiku (1976)

Po odchode Britov z funkcií mnohí kenský Afričania prešli školením, aby mohli vykonávať prácu v úradoch. V čase nezávislosti populácia Kene bola okolo 8,4 milióna ľudí, ale do roku 1975 vzrástla na 12,4 milióna. Toto pre-

mietnuté na požiadavku pracovných príležitostí a administratívnych postov bolo dosť dlho na to, aby absorbovalo všetku spôsobilú kenskú mládež. Podľa toho teda bol potrebný vzdelávací systém, ktorý by mohol vybaviť Keňanov víziami, vedomosťami, zručnosťami a postojmi, ktoré by im umožnili chopiť sa príležitostí mimo zamestnaní v úrade.

Národný výbor pre vzdelávacie ciele a politiku, ktorému predsedal profesor Gachathi, dostal poverenie predefinovať kenské vzdelávacie stratégie a ciele s ohľadom na národnú jednotu, ekonomické, sociálne a kultúrne aspirácie národov Kene.

Tento výbor v roku 1976 vytvoril Gachathiho správu, prostredníctvom ktorej sa zaviedla vládna podpora školám Harambee (v preklade doslova ťahať za jeden koniec) a založilo sa Národné centrum pre predškolské vzdelávanie (National Centre for Early Childhood Education/NACECE) v Kenskom vzdelávacom inštitúte (Kenya Institute of Education/KIE).

Prezidentská pracovná spoločnosť pre druhú univerzitu v Keni

Ako plynul čas, požiadavka univerzitného vzdelanie u Keňanov ohromne vzrástla. Ako už bolo vyššie uvedené, africké vzdelávanie v koloniálnych časoch bolo veľmi úboho vybavené a mohlo zabezpečiť len vedomosti základných počtov, základnú gramotnosť a profesijné zručnosti. Mnohí Keňania teda pokračovali vo vzdelávaní v zahraničí.

Okrem iných napríklad aj:

- Jomo Kenyatta - navštevoval Wood Brooke College a London School of Economics
- Charles Njonjo (prvý kenský generálny prokurátor/minister spravodlivosti) - navštevoval Grays Inn Law School
- Peter Mbiyu Koinange - (významný minister prvej kenskej vlády) navštevoval Kolumbijskú univerzitu
- Tom Mboya, ktorý potom sám pomohol mnohým Keňanom pokračovať vo vzdelávaní sa v zahraničí, študoval na Ruskin College v Oxforde
- Mwai Kibaki - úradujúci prezident Kene študoval na London School of Economics

- Barack Obama, otec prezidenta Baracka Obamu, študoval na Havajskej univerzite
- Dr. Julius Kiano, ktorý študoval na Stanfordovej univerzite, získal doktorát ako prvý Keňan

V čase nezávislosti Keňania vyhľadávali štúdium bližšie k domu, na Makerere univerzite v Ugande vo východnej Afrike, ktorá bola založená v roku 1922, najprv ako technická škola a od roku 1949 začala ponúkať štúdium končiace sa diplomom z Londýnskej univerzity.

Nairobsko-kenská univerzita začala svoju činnosť v roku 1956 ako Kráľovská technická vysoká škola, ale 26. júna 1961 bola transformovaná na druhú univerzitnú fakultu vo východnej Afrike a premenovaná na Nairobskú kráľovskú vysokú školu, pobočku Londýnskej univerzity. Až v roku 1970 sa stala prvou Národnou univerzitou Kene pod menom Nairobská univerzita. Napriek nárastu kenskej populácie v roku 1980 až na 14,7 milióna a následnej ohromujúcej požiadavke na univerzitné vzdelanie Nairobská univerzita ostávala jedinou univerzitou v Keni až do roku 1983.

Tento vývoj spôsobil, že kenská vláda založila pracovnú spoločnosť pre druhú univerzitu v Keni.

Prezidentská pracovná spoločnosť pre druhú univerzitu v Keni

Táto pracovná spoločnosť založená v roku 1981 s predsedom Alexandrom Mackayom vypracovala Mackayovu správu, ktorá viedla k založeniu:

1. Moiovej univerzity v roku 1984
2. Komisie pre vyššie vzdelávanie (Commission for Higher Education /CHE), ktorá akredituje inštitúcie vyššieho vzdelávania
3. Systému vzdelávania 8-4-4

Prezidentská pracovná spoločnosť pre vzdelávanie a personálne školenia na ďalšie desaťročie a neskôr (1988)

Ako sa zvýšil počet škôl v krajine, stali sa aktuálne také otázky, ako je zabezpečovanie vzdelávania z finančného hľadiska, hľadiska kvality a relevancie. Mala sa nimi zaoberať ďalšia pracovná spoločnosť, ktorej predsedal James Kamunge. Dialo sa to v čase, keď vládna schéma na zabezpečenie učebných materiálov prostredníctvom Národnej učebnicovej schémy nebola v poriadku a ohrozovala poskytovanie kvalitného vzdelávania. Výsledkom bola Kamungeova správa (1988).

Správa sa teda zameriavala na zlepšenie financovania, kvality a relevancie vzdelávania. Výsledkom tejto správy bol Zasadací protokol č. 6 o vzdelávaní a školení na ďalšie desaťročie a neskôr a Politika spoločného znášania nákladov, čo sa týka vlády, rodičov a komunit.

Komisia na skúmanie vzdelávacieho systému v Keni (2000)

Na konci druhého tisícročia sa životné náklady v Keni stali neúnosné, agitácie rôznych strán dosiahli horúčkovitý stupeň a informačné a komunikačné technológie prišli ako veľký tresk a s bezprecedentnou silou spôsobili priam revolúciu vo všetkých sektoroch. Skrátka, u Keňanov panovala nespokojnosť takmer vo všetkom.

Bolo teda jasnejšie než kedykoľvek predtým, že už dávno bol potrebný vzdelávací systém, ktorý bude napomáhať národnú jednotu - Keňania boli rozdelení, spoločnú sociálnu zodpovednosť, zrýchlenie priemyselného a technologického rozvoja, celoživotné vzdelávanie a prispôbovanie sa meniacim podmienkam. Vláda už podľa tradície teda vytvorila ďalšiu komisiu v roku 2000 - Komisiu na skúmanie vzdelávacieho systému v Keni, ktorej následná správa niesla názov Koechova správa podľa predsedu komisie Davyho Koecha. Správa odporúčala „úplne integrované kvalitné vzdelávanie a školenia (totally integrated quality education and training/TIQET)“. Jej odporúčania však stále ešte len čakajú na celkovú realizáciu kvôli nákladom, ktoré si vyžadujú.

Ad hoc skupina na preskúmanie disciplíny študentov a nepokojov na stredných školách (2001)

Kenské vzdelávanie malo tiež svoj podiel na nedisciplinovanosti študentov a nepokojoch – vývoji, ktorý sa v deväťdesiatych rokoch stal bežný a veľmi znepekujúci. Stredné školy a univerzity boli striedavo zapojené do spontánnej záplavy študentských nepokojov. Vláda nemala šancu a ako zvyčajne poverila prieskumom ad hoc skupinu na preskúmanie disciplíny študentov a nepokojov na stredných školách vytvorenú na prešetrenie dôvodov vlny študentskej nedisciplinovanosti a nepokojov. Wangaiova správa vyšla so sériou odporúčaní, medzi ktorými boli aj nasledovné:

1. správcovia škôl by mali kultivovať demokratické a participatívne prostredie v školách a povzbudzovať k pravidelným stretnutiam, tzv. BARAZAm, kde učitelia a študenti sú povzbudzovaní, aby prispievali názormi, návrhmi a sťažnosťami a kde správcovia škôl dostávajú príležitosť vysvetľovať stratégie
2. malo by byť posilnené poradenstvo, aby prispievalo k morálnym hodnotám študentov
3. voľné miesta správcov škôl bude zverejňovať Komisia služieb pre učiteľov, aby pritiahli kompetentných ľudí a ti budú na základe pohovoru umiestnení na zodpovedajúce príslušné pôsobisko. Takéto funkcie by mali zodpovedať veľkosti školy
4. zakáže sa prázdninové vyučovanie, aby študenti mali dostatok času na oddych
5. študenti dostanú na polrok celý týždeň prázdnin, aby si oddýchli a išli domov navštíviť rodičov

Súčasnú vzdelávacie reformy v Keni

Všetky oči v Keni sa upierajú na **Víziu 2030**, ktorá má včleniť Keňu do spoločnosti rozvinutých národov.

Podľa toho vzdelávací sektor pozorne sleduje všetko, čo treba na to, aby sa Keňa priblížila k Vizii 2030 cez jeho víziu Mať všeobecne konkurencieschopné

kvalitné vzdelávanie, tréning a výskum pre udržateľný vývoj v Keni. Niektoré prostriedky na dosiahnutie vízie 2030 sú:

- Zasadací protokol č. 1 z roku 2005 o strategickom rámci vzdelávania, tréningov a výskumu
- Podporný program kenského vzdelávacieho sektora (Kenya Education Sector Support Programme/KESSP)
- Strategický plán (2006 - 2011) ministerstva školstva, popri ostatných

Navyše, Keňa je oddaná miléniovým rozvojovým cieľom a všeobecnému základnému vzdelaniu, ktoré poháňali vládu, aby sa podujala na nasledujúce smelé reformy vo vzdelávacom sektore.

Bezplatné základné vzdelanie (Free Primary Education/FPE) (2003)

Ide pravdepodobne o najdôležitejšiu školskú reformu v dejinách Kene. Tak dlho sa na ňu čakalo, že jej implementácia predstavovala skôr krízu ako príležitosť, pretože spôsobila, že do školy sa prišlo zapísať nebývalo veľa ľudí, pričom neboli zabezpečené zodpovedajúce zariadenia a zdroje. Niektoré školy, ako napríklad Olympijská základná v Nairobi, priťiahli o 1 200 žiakov viac ako pri bežnom zápise!

Roky neodstrašujú tých, u ktorých sa počítalo, že už prekročili vek, keď sa chodí do základnej školy, aby sa do školy zapísali vo svojej neporaziteľnej túžbe po vzdelaní. Mzee Kimani Marunge v 84 rokoch bol asi žiakom tisícročia!

Zavedenie bezplatného základného vzdelania spôsobilo nárast zapísaných žiakov zo 74,4 % v roku 2002 na 83,7 % v roku 2005, čo znamenalo prírastok o viac ako pol milióna žiakov v základných školách.

Bezplatné denné stredoškolské štúdium

Viac zapísaných žiakov na základnej škole znamenal, že sa na stredných školách objaví úmerne tomu nárast záujemcov, keď príde čas, aby títo žiaci pokračovali na strednej škole. Avšak chudoba, ktorá predtým zamedzovala deťom navštevovať základné školy, naďalej pretrvávala. Preto vláda v roku 2008 zaviedla bezplatný program denného štúdia na strednej škole, aby pomohla zvýšiť mieru prechodu na strednú školu.

Tento posun znamenal, že sa miera prechodu na strednú školu zvýšila zo 60 percent v roku 2006 na viac ako 75 percent v roku 2008.

Oddelenie školného na univerzitách od poplatkov za stravu a ubytovanie

Do polovice tejto dekády sa prijímanie na univerzity stanovovalo podľa kapacity postelí dostupnej na kenských univerzitách. A teda hoci sa oficiálne prijímali na univerzity aj študenti s dovtedajším výsledným hodnotením C, v skutočnosti mali prístup k univerzitnému vzdelaniu len tí, ktorí dosiahli B a lepšie hodnotenie – prechodná miera 3 % na univerzity zo stredných škôl.

V súčasnosti sa paralelne a na školskom vzdelávaní postavené programy zaslúžili o rozšírenie prístupu k univerzitnému vzdelaniu na prechodnú mieru zhruba 15 percent. Ešte však treba spraviť veľa, pretože prechodná miera je stále veľmi nízko pod medzinárodným štandardom.

Iné súčasné reformy v kenskom školstve

- Vyplácanie prostriedkov priamo základnej škole v rámci programu bezplatného základného vzdelania. Toto zlepšilo účelnosť použitia zdrojov a zvýšilo transparentnosť na úrovni škôl.
- Nová politika zamestnávania učiteľov, kde sú učitelia základných škôl zamestnávaní na okresnej úrovni a ich náprotivky na stredných školách sú zamestnávané na úrovni školy. Týmto sa usilujú zabezpečiť účelnosť a efektívnosť v zabezpečovaní učiteľov školám v núdzi.
- Vyplácanie štipendií núdnym študentom na stredných školách cez ich príslušné okresy kvôli správnej identifikácii a zacieleniu na prijímateľov.
- Reforma školských osnov napríklad:
  - Modularizácia syláb pre technický, industriálny, odborný a podnikateľský tréningový subsektor.
  - Racionalizácia školských osnov sa kvôli obmedzeniu preťažovania učebnými plánmi vykonáva na základných i stredných školách.
  - Závažná aktuálna problematika, ako napríklad HIV/AIDS, rodová vnímavosť, poradenstvo, školská bezpečnosť či starostlivosť o životné prostredie, je teraz integrovaná do školských osnov.

- Osnovy pre žiakov so špeciálnymi potrebami momentálne upravuje Kenský vzdelávací inštitút (kenská znaková reč práve prechádza národnými skúškami).
- Vo vzdelávaní učiteľov sa sylaby prepracovali tak, aby zahŕňali aktuálne záležitosti a dovoľovali istý stupeň špecializácie.
- Reformy vo vydávaní školských učebníc viedli k uvoľneniu knižného obchodu. Teraz je to vydavateľ, a nie autori, kto predkladá podporný materiál k osnovám Kenskému vzdelávaciemu inštitútu na zhodnotenie a schválenie na používanie v školách.
- Liberálny postoj sektora k plánovaniu je pokus zamerať zdroje na identifikované priority a potreby v rámci celého vzdelávacieho a tréningového sektora.
- Podporný program kenského vzdelávacieho sektora je domáca stratégia na zvýšenie alokácie a využitia zdrojov.
- Školský stravovací program na základných školách sa usiluje o zlepšenie stavu.
- Komputerizácia výberu a Vysoká škola na vyššokolenie učiteľov zabezpečili spravodlivosť a transparentnosť celého procesu.

Výzvy a zmiernenie

Vláda ešte stále musí viac zabrať, aby dokázala reagovať na výzvy, ktorým čelí vo svojom úsilí naplniť vzdelávacie a tréningové požiadavky pre Víziu 2030. Tá okrem iného zahŕňa:

- Zvýšenie kvality vzdelávania na základnej úrovni – plány postupne vyradiť učiteľov P1 a nahradiť ich absolventmi relevantnej školy sú už v pohybe.
- Zvýšenie úrovne miery prechodu pomocou rozšírenia inštitúcií nadväzujúcich na základné školy.
- Rozšírenie dostupnosti a spravodlivosti – čo zahŕňa odstránenie niektorých spiatočníckych kultúrnych praktík, ako sú napríklad manželstvá v útlom veku v niektorých komunitách.
- Zabezpečenie relevantného vzdelávania prostredníctvom spájania zručností a požiadaviek trhu.

IKT a vzdelávanie

Strategický plán ministerstva školstva na roky 2006 – 2011 berie do úvahy skutočnosť, že v súčasnej nadnárodnej ekonomike si krajina vyžaduje pracovnú silu, ktorá je gramotná v oblasti IKT (informačných a komunikačných technológií), a zvýši jej účasť v ekonomike založenej na vedomostiach. Strategický plán berie do úvahy aj to, že každá krajina, ktorá neuspje v integrácii IKT do vzdelávania, riskuje vážnu marginalizáciu na globálnej scéne.

Ministerstvo školstva v spolupráci so súkromným sektorom mobilizuje zdroje na zvýšenie prístupu škôl k IKT. Už teraz sa uskutočňuje digitalizácia osnov zabezpečovaná KESSP na Kenskom vzdelávacom inštitúte a tiež s podporou NEPAD (New Partnership for Africa's Development/Nové partnerstvo pre africký rozvoj) implementuje spojenie v rámci šiestich škôl, ktoré majú slúžiť ako ukážka pre ostatné školy.

Množstvo škôl dostane čoskoro počítače a vláda zintenzívňuje program elektrifikácie vidieka, aby urýchlila integráciu IKT do školstva.

Školy ako Moiova stredná škola v Kasigau dostali vďaka podpore Nadácie Pontis a programu slovenskej pomoci zariadenia IKT.

No vzdelávací sektor naďalej čelí rôznym výzvam, ako sú:

- digitálna negramotnosť u učiteľov
- absolútna absencia počítačov vo väčšine škôl
- výrazná nedostupnosť elektrickej siete v školách
- negatívny postoj k IKT – odpor učiteľov k technologickým zmenám

Manažment a správa školstva v Keni

Na inštitucionálnej úrovni manažment zahŕňa:

- výbory pre riadenie základných škôl a centier predškolského vzdelávania
- správne rady pre stredné a vysoké školy
- univerzitné rady pre univerzity

Záver

V krátkosti, vzdelávací sektor v Keni sa usiluje o vytvorenie spoločnosti založenej na vedomostiach, ktorá podporuje spravodlivosť, demokraciu, zodpovednosť a nabáda na politické záväzky zamerané na riešenie závažných problémov a na výsledky.